

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย อำเภอกุตุรงค์ จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- 2.2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างรายได้ในชุมชน
- 2.4 บริบทองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย อำเภอกุตุรงค์ จังหวัดมหาสารคาม
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.6 กรอบแนวคิด

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

ได้มีนักวิชาการที่ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ดังนี้

หทัยรัตน์ วิจิตพรชัย (2548) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง กระบวนการสื่อสารที่เกิดขึ้นสองทาง ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องการให้บุคคลที่มีส่วนที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมกันค้นหาปัญหา วางแผน ดำเนินการแก้ไขปัญหาและติดตามประเมินผลการแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถในการจัดการการใช้การรักษาทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในชุมชนและให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางด้านเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมว่า การที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ร่วมมือ ร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ โดยมีกลุ่มหรือองค์กรรองรับบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมการพัฒนาภูมิปัญญา การรับรู้ สามารถคิดวิเคราะห์ และตัดสินใจ เพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง

ประพันธ์พงษ์ ชินพงษ์ (2551) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทาง การเปลี่ยนแปลง ความเห็นพ้องต้องการนั้นจะมีมากพอจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติการ กล่าวคือ ต้องเป็นการเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่ที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการนั้น และเหตุผลที่คนมาร่วมปฏิบัติการได้จะต้องตระหนักว่าการปฏิบัติการทั้งหมดโดยกลุ่ม หรือในนามของกลุ่มหรือกระทำการผ่านองค์กร ดังนั้นองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวที่ทำให้การปฏิบัติการบรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ

สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์ (2551) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของบุคลากรเป็นการเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มตัดสินใจในการปฏิบัติงานและการร่วม

รับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวของบุคลากรเอง การที่จะสามารถทำให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของบุคลากรให้ดีขึ้นนั้น ผู้นำจะต้องยอมรับในปรัชญาการพัฒนาว่า มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของส่วนรวมในองค์กร

ถวิลวดี บุรีกุล (2551) ได้กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมในมิติความลึกและความกว้างดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในความหมายที่แคบ หมายถึง การพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจของประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่างๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ แต่ไม่ได้คาดหวังให้ประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงโครงการหรือวิจารณ์เนื้อหาของสาระของโครงการ

2. การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความตื่นตัวที่จะรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนา โดยมุ่งเน้นการสนับสนุนความคิดริเริ่มของประชาชนในพื้นที่

3. การมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนาชนบท หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ การดำเนินการ และรับผลประโยชน์จากกิจกรรมในโครงการพัฒนา และมีการประเมินผลร่วมกัน

อับดุลคอเล็ด เจาะแต (2557) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมจากผลงานวิจัยว่า การมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับหน่วยงานรัฐ โดยมีเป้าหมายเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น รับผิดชอบต่อการดำเนินงานร่วมกันด้วยความสมัครใจตั้งแต่การคิดริเริ่ม การกำหนดปัญหาความต้องการ วิเคราะห์ปัญหาและร่วมรับผิดชอบ

จากความหมายของนักวิชาการดังกล่าว คณะผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง กระบวนการที่หน่วยงานให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่ประชาชนเพื่อนำไปสู่การรับฟังความคิดเห็นเพื่อหาข้อตกลงร่วมกัน การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน และการประเมินผลร่วมกัน

2.1.2 องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น ควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2551)

2.1.2.1 ต้องมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ชัดเจน ว่าโครงการดังกล่าวทำไปเพื่ออะไร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีข้อมูลในการตัดสินใจในการเข้าร่วมหรือไม่

2.1.2.2 ต้องมีกิจกรรมที่จะดำเนินการอย่างชัดเจน การให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบการดำเนินการอย่างไร ลักษณะอย่างไร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมทำการตัดสินใจว่าจะเข้าร่วมหรือไม่

2.1.2.3 ต้องระบุกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน โดยต้องเป็นกลุ่มที่มีความสอดคล้องกับสาระสำคัญของกิจกรรมที่จะดำเนินการและเป้าหมายของโครงการ

2.1.3 รูปแบบของการมีส่วนร่วม

จินตวิโร เกษมสุข (2554) การที่ประชาชนภายในพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มในรูปของประชาคมหรือชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่สนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาซึ่งการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นจะต้องมีความร่วมมือทำพร้อม ๆ กันในทุกระดับ ต้องระดมทุกองค์ประกอบในสังคมโดยเฉพาะชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเป็นชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง รูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ดำเนินอยู่โดยทั่วไป สามารถสรุปได้เป็น 4 รูปแบบ คือ

2.1.3.1 การรับรู้ข่าวสาร (Public information) ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2.1.3.2 การปรึกษาหารือ (Public consultation) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น

2.1.3.3 การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้นได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้น ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่

(1) การประชุมในระดับชุมชน (Community meeting) โดยจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วม เพื่ออธิบายให้ทราบถึงลักษณะโครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและตอบข้อซักถาม

(2) การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical learning) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการ จำเป็นจะต้องเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายและให้ความเห็นต่อโครงการ ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมต้องได้รับทราบผลดังกล่าวด้วย

(3) การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบังทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการ ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน

2.1.3.4 การร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนจะมีบทบาทในการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่

สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนภายในพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มซึ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ดำเนินการอยู่ประกอบด้วย การรับรู้ข่าวสาร การปรึกษาหารือ การประชุมรับฟังความคิดเห็น และการร่วมในการตัดสินใจ

2.1.4 ระดับชั้นของการมีส่วนร่วม

Cohen and Uphoff (อ้างจากถวิลวดี บุรีกุล, 2551) จำแนกระดับชั้นของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ วิภาดา มุกดา (2557) ที่ทำการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก โดยได้ศึกษาลำดับชั้นการวิจัยทั้ง 4 ระดับเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ ชัชวาลย์ ทัดศิวัช (มปป.) ที่ได้อธิบายถึงการจำแนกการวิจัยแบบมีส่วนร่วมออกได้เป็นมิติต่าง ๆ ประกอบด้วย

(1) ร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา ซึ่งเป็นการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน วิเคราะห์ชุมชน ค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชนร่วมกัน และมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

(2) ร่วมวางแผน เป็นการวางแผนการพัฒนาหลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนแล้ว และนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาปัญหา สาเหตุของปัญหาเรียบร้อยแล้ว ก็นำมาอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกันเพื่อกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ การกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

(3) ร่วมดำเนินการ เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการพัฒนา หรือเป็นขั้นตอนปฏิบัติการตามแผนการวิจัยที่ได้วางไว้ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน โดยการสนับสนุนด้านเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน รวมทั้งการเข้าร่วมในการบริหารงาน การประสานขอความช่วยเหลือจากภายนอกในกรณีที่มีความจำเป็น

(4) ร่วมรับผลประโยชน์ โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดการแจกจ่ายผลประโยชน์จากกิจกรรมการวิจัยในชุมชนในพื้นที่ที่เท่าเทียมเสมอภาคกัน

(5) การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัย และผลของการพัฒนาจากการดำเนินการไปแล้วว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดอย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที และนำข้อผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินการต่อไป

ขณะที่ผลงานวิจัยของ อับดุลคอเล็ด เจาะเต (2557) ที่ทำการศึกษถึงการบวนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนบ้านเกาะสวาด ตำบลไรวัน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ลำดับชั้นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนากิจกรรมในชุมชนประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลจากการนำกระบวนการดังกล่าวมาใช้ในการขับเคลื่อนงาน

จินตวีร์ เกษมศุข (2554 : 4) ลักษณะที่สำคัญของการมีส่วนร่วมว่าเป็นเรื่องของกระบวนการ ซึ่งได้สรุปถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมได้ 4 ขั้นตอนหลัก

(1) มีส่วนร่วมในการคิด ศึกษา และค้นคว้า หาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ตลอดจนความต้องการของชุมชน

(2) มีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบาย หรือแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อลดและแก้ไขปัญหา

(3) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมาย

(4) มีส่วนร่วมในการควบคุม ติดตามและประเมินผลการทำงาน

โกวิทย์ พวงงาม (2545 : 8) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาควรมี 4 ขั้นตอน คือ

(1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา ในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะชาวบ้านจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น

(2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

(3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีแรงงานของตนเองที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน จะทำให้ชาวบ้านสามารถคิดค้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

(4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวบ้านย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไป จึงอาจประสบความยากลำบาก

สำนักมาตรฐานการศึกษา (2545 : 116) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนา 5 ขั้น ดังนี้

(1) ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจนกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

(2) ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

(3) ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วม บริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

(4) ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับ ผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

(5) ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

สรุปขั้นตอนการมีส่วนร่วมมีลักษณะที่สำคัญของการมีส่วนร่วมคือ มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจนกำหนดความต้องการของชุมชน มีส่วนร่วมใน

การวางแผนพัฒนา มีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา

จากการทบทวนแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมและการวิจัยแบบมีส่วนร่วมพบว่า การมีส่วนร่วมมีลำดับขั้นที่สำคัญ 4 ประการได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามผลและประเมินผลงาน

2.2 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

2.2.1 ความหมายของผู้สูงอายุ

จากการศึกษาพบว่า ที่ผ่านมามีผู้ให้ความหมายและแนวความคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้หลายด้านดังนี้

ด้านสังคมวิทยา กำหนดว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้มีอายุมากจนถึงขั้นให้สังคมอนุเคราะห์มากกว่าที่จะอนุเคราะห์สังคม

ด้านกฎหมาย กำหนดว่า ผู้ที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ เข้าสู่ชราภาพ ต้องปลดเกษียณตามพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน

ด้านสรีระวิทยา กำหนดที่กระบวนการเข้าสู่วัยชราเริ่มตั้งแต่อายุประมาณ 30 ปี และคนจะเข้าถึงวัยชราแท้จริงตามหลักสรีรวิทยาจะช้าเร็วผิดกันตามสภาวะแวดล้อมและพฤติกรรมของแต่ละคน

ด้านจิตวิทยา กำหนดว่าสามารถสังเกตพฤติกรรมได้ว่าเป็นพฤติกรรมของผู้สูงอายุ เช่น มือสั่นน้อย ๆ จำได้ยาก จำได้ไม่นาน หลงลืมง่าย หงุดหงิดบ่อยขึ้น และหงุดหงิดในเรื่องไร้สาระนอนหลับได้น้อยลง

นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการกล่าวว่าความสูงอายุอาจแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ความสูงอายุแบบปฐมภูมิ (Primary aging) เป็นความสูงอายุที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหลีกเลี่ยงไม่ได้ กล่าวคือ เมื่อวัยจะและเซลล์ต่าง ๆ ในร่างกายถูกใช้งานมานาน ก็จะทำให้เกิดความเสื่อมโทรมหรือเสื่อมสภาพตามอายุขัย ทำให้ร่างกายเสื่อมโทรม ซึ่งการเสื่อมโทรมของร่างกายนี้จะเห็นได้ชัดขึ้นเมื่ออายุสูงขึ้น เป็นต้น

2. ความสูงอายุแบบทุติยภูมิ (Secondary aging) ความสูงอายุในลักษณะนี้ มักเกิดจากการปล่อยปะละเลยไม่สนใจ หรือไม่รักษาสุขภาพ เช่น การใช้ร่างกายทำงานหนักเกินไปพักผ่อนไม่เพียงพอ ดื่มสุราและสูบบุหรี่จัด หรือมีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียนอยู่เสมอ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดความสูงอายุแบบทุติยภูมิได้

อย่างไรก็ตามเนื่องจากยังคงต่างกันในด้านสรีระภาพและความสามารถในการทำหน้าที่ของร่างกาย องค์การอนามัยโรคจึงแบ่งผู้สูงอายุเป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้สูงอายุระดับต้น (young-old elderly) ว่ามีอายุระหว่าง 60-74 ปี ผู้สูงอายุระยะกลางหรือคนชรา (friable elderly old

aged) ว่ามีอายุระหว่าง 75-89 ปี และผู้สูงอายุระยะท้าย (very old oldest old) ว่ามีอายุ 90 ปีขึ้นไป

บรรลุ ศิริพานิช (2538) ได้แบ่งผู้สูงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม ตามอายุและภาวะสุขภาพทั่ว ๆ ไป คือ

1. ผู้สูงอายุระดับต้นมีอายุระหว่าง 60-70 ปี ระดับนี้สภาวะทางกายภาพและสรีระวิทยายังไม่เปลี่ยนแปลงไม่มาก ยังสามารถช่วยเหลือตนเองได้เป็นส่วนใหญ่
2. ผู้สูงอายุระดับกลาง มีอายุระหว่าง 71- 80 ปี ระดับนี้สภาวะทางกายภาพและสรีระวิทยาเริ่มเปลี่ยนแปลงไปแล้วส่วนใหญ่ ทำให้การช่วยเหลือตนเองบกพร่อง เริ่มต้องการความช่วยเหลือในบางเรื่อง
3. ผู้สูงอายุระดับปลาย มีอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป ระดับนี้สภาวะทางกายภาพและสรีระวิทยาเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด บางคนมีความพิการ บางคนช่วยเหลือตนเองไม่ได้ บางอย่างจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือจากบุคคลอื่น

ผู้ที่ทำการศึกษาค้นคว้าและทำงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่เรียกว่า Gerontologists ได้กำหนดหลักในการพิจารณาความเป็นผู้สูงอายุไว้ใน 4 ลักษณะ กล่าวคือ

1. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากอายุจริงที่ปรากฏ คือ การดูลักษณะของความเป็นผู้สูงอายุจากจำนวนปีหรืออายุที่ปรากฏจริง
2. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากหลักความเปลี่ยนแปลงของร่างกาย คือ การดูลักษณะความเป็นผู้สูงอายุจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เช่น ผมขาว ผิวหน้าเหี่ยวย่น ตกระ เป็นต้น
3. พิจารณาจากความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ ซึ่งรวมถึงสติปัญญา เช่น ระบบความจำเปลี่ยนไป บุคลิกภาพเปลี่ยนไป
4. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากบทบาททางสังคม เป็นการดูลักษณะความรับผิดชอบในการทำงาน รวมถึงด้านครอบครัว เพื่อนฝูง เป็นต้น

2.2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

ความสูงอายุเกิดจากอะไรได้มีผู้พยายามศึกษาค้นคว้าในกระบวนการเกิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการเกิดความสูงอายุนบนปฐมภูมิ และได้ตั้งทฤษฎีต่าง ๆ เพื่ออธิบายหลายทฤษฎี ซึ่งมีการแบ่งกลุ่มทฤษฎีที่อธิบายสาเหตุแห่งการสูงอายุเอาไว้ 3 กลุ่ม ดังนี้

2.2.2.1 ทฤษฎีทางด้านชีววิทยา (Biological theory) เป็นทฤษฎีที่พยายามอธิบายถึงสาเหตุแห่งการสูงอายุมีอยู่ 4 แนวคิด ได้แก่

(1) ทฤษฎีพันธุศาสตร์ (Genetic theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าคนสูงอายุเกิดขึ้นตามพันธุกรรมมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอวัยวะบางส่วนของร่างกายคล้ายคลึงกันหลายชั่วอายุคนและลักษณะนั้นแสดงออกมาเมื่ออายุมากขึ้น เช่น ผมหงอก ศีรษะล้านและเดินหลังค่อม

(2) ทฤษฎีความผิดพลาด (error theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า เมื่ออายุมากขึ้นยีนส์จะค่อย ๆ เกิดความผิดพลาด และเริ่มมากขึ้นจนถึงจุดหนึ่งทำให้เซลล์ของร่างกายเสื่อมหมดอายุลง

(3) ทฤษฎีทำลายตนเอง (Autoimmune theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าเมื่ออายุมากขึ้นร่างกายจะสร้างภูมิคุ้มกันปกติที่น้อยลงพร้อม ๆ กับการสร้างภูมิคุ้มกันทำลายตนเองมากขึ้น ทำให้ร่างกายต่อสู้เชื้อโรคและสิ่งแปลกปลอมได้ไม่ดี เกิดการเจ็บป่วยได้ง่าย

(4) ทฤษฎีเรดิคัลอิสระ (Free radical theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าในร่างกายของคนเรามีเรดิคัลอิสระเกิดขึ้นอยู่มากมาย ตลอดจนเรดิคัลเหล่านี้จะไปทำให้ยีนส์เกิดความผิดปกติทำให้ส่วนประกอบที่สำคัญของเนื้อเย็ดเหนียวเสียความยืดหยุ่นไป

2.2.2.2 ทฤษฎีทางด้านจิตวิทยา (Psychological theory) เป็นทฤษฎีที่พยายามอธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุมีบุคลิกเปลี่ยนแปลงไป มีอยู่ 2 แนวคิด ได้แก่

(1) ทฤษฎีบุคลิกภาพ (Personality theory) ทฤษฎีนี้กล่าวว่า ผู้สูงอายุจะมีความสุขหรือความทุกข์นั้นขึ้นอยู่กับภูมิหลังและการพัฒนาจิตใจของผู้นั้น ถ้าผู้สูงอายุเติบโตมาด้วยความมัวคองมีความรักถ้อยทีถ้อยอาศัย เห็นความสำคัญของคนอื่นรักคนอื่น และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ก็มักจะเป็นผู้สูงอายุที่มักจะมีความสุข สามารถอยู่กับลูกหลายหรือผู้อื่นได้โดยไม่มีความเดือดร้อน แต่ในทางกลับกันถ้าเป็นผู้สูงอายุที่เติบโตมาในลักษณะร่วมมือกับใครไม่เป็น ไม่อยากช่วยเหลือผู้ใด จิตใจคับแคบ ผู้สูงอายุนั้นก็มักจะเป็นผู้สูงอายุที่ไม่ค่อยมีความสุข

(2) ทฤษฎีความปราดเปรื่อง (Intelligence theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้สูงอายุที่ยังปราดเปรื่องและยังคงความเป็นปราชญ์อยู่ได้ ก็ต้องเป็นผู้ที่มีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ อยู่เสมอ มีการค้นคว้าและพยายามที่จะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ซึ่งผู้ที่มีลักษณะเช่นนี้ได้ จะต้องเป็นผู้มีสุขภาพดีและฐานะทางเศรษฐกิจดีพอ เป็นเครื่องเกื้อหนุนด้วย

2.2.2.3 ทฤษฎีทางสังคมวิทยา (Sociological theory) เป็นทฤษฎีที่พยายามวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุต้องมีสถานภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งเป็นทฤษฎีที่ช่วยให้ผู้สูงอายุอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข มีอยู่ 5 แนวคิด ได้แก่

(1) ทฤษฎีบทบาท (Role theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การปรับตัวต่อการเป็นผู้สูงอายุน่าจะเกี่ยวข้องกับทฤษฎีบทบาท เนื่องจากบุคคลจะมีบทบาททางสังคมแตกต่างกันไป ดังนั้นผู้สูงอายุจะต้องยอมรับบทบาทของตนเองที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตด้วย

(2) ทฤษฎีกิจกรรม (Activity theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมอยู่เสมอ ๆ จะมีบุคลิกที่กระฉับกระเฉง มีความพึงพอใจในชีวิต และปรับได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่ปราศจากกิจกรรมหรือบทบาทหน้าที่ใด ๆ

(3) ทฤษฎีการแยกตนเอง (Disengagement theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้สูงอายุหนีจากความกดดันและการดึงเครียดโดยการถอนตัวออกจากสังคมซึ่งเป็นผลจากการที่รู้สึกว่าคุณเองมีความสามารถลดลง

(4) ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้สูงอายุจะแสวงหาบทบาททางสังคมเพื่อทดแทนบทบาทเก่าที่สูญเสียไป และพยายามปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่อย่างต่อเนื่อง

(5) ทฤษฎีลำดับชั้นอายุ (Age stratification theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าอายุเป็นหลักเกณฑ์สากลที่กำหนดบทบาท สิทธิ หน้าที่ ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามชั้นของอายุหนึ่งไปสู่อีกอายุหนึ่ง

จากทฤษฎีการสูงอายุทั้ง 3 ทฤษฎีพบว่า แต่ละทฤษฎีจะมีการมองการสูงอายุแตกต่างกันโดยทฤษฎีทางชีววิทยาจะมองการสูงอายุโดยพิจารณาจากประสิทธิภาพการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ภายในร่างกาย ส่วนทฤษฎีทางจิตวิทยาจะมองการสูงอายุโดยพิจารณาความจำ การเรียนรู้ สติปัญญา อารมณ์ เป็นต้น และทฤษฎีทางสังคมวิทยาจะมองการสูงอายุโดยพิจารณาจากผู้สูงอายุที่มีสภาพชีวิตที่เป็นสุขได้นั้นต้องเป็นผู้ที่สามารถงบพบาทและสภาพทางสังคมของตนเองไว้ได้

2.2.3 การเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่อยู่วัยสุดท้ายของชีวิต และเป็นช่วยที่มีการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ อันเนื่องมาจากกระบวนการความชรา หรือความชราของผู้สูงอายุ ก่อให้เกิดปัญหาตามมาตามมา ได้มีผู้ศึกษาแล้วกล่าวถึงสภาพปัญหาของผู้สูงอายุนั้นสืบเนื่องจากการเปลี่ยนใน 3 ประการใหญ่ ๆ คือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจและอารมณ์ รวมทั้งทางสังคม ซึ่งจะแยกกล่าวโดยละเอียดดังนี้

2.2.3.1 การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย

(1) ระบบกล้ามเนื้อและกระดูก พบว่า มีการฝ่อของกล้ามเนื้อโดยเฉพาะส่วนขา กำลังการหดตัวของกล้ามเนื้อจะลดลงตามลำดับหลังอายุ 30 ปี และลดลงเร็วขึ้นหลังอายุ 50 ปี กล้ามเนื้ออ่อนกำลังทำให้สูญเสียความแข็งแรงของกระดูก และการทรงตัวที่ดีส่วนกระดูกจะบางลง และหักง่าย หมอนรองกระดูกสันหลังจะกร่อน เสื่อมความยืดหยุ่น ข้อเสื่อมตามวัย ปวดตามข้อ และทำให้เกิดอุบัติเหตุระหว่างการเคลื่อนไหวได้ง่าย

(2) ระบบประสาทสัมผัส เช่น ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง ประสาทสัมผัสเหล่านี้รับรู้ช้า

(3) ผิวหนัง ความยืดหยุ่นของผิวหนังลดลง ปริมาณไขมันที่สะสมไว้ก็ลดลงทำให้ผิวหนังเป็นรอบเหี่ยวย่น เกิดจุดด่างดำ ตกกระ เซลล์ที่ผิวหนังแบ่งตัวช้าทำให้การหายของบาดแผลที่ผิวหนังหายช้าลง

(4) ระบบการหายใจและการไหลเวียนโลหิต เยื่อปอดแห้งหัวใจด้านในหนาขึ้นมีคลอเรสเตอรอลในผนังหลอดเลือด ทำให้เส้นเลือดแข็งตัว ขาดความยืดหยุ่น การไหลเวียนของเลือดช้าลงทำให้หัวใจต้องทำงานหนักขึ้น เกิดหัวใจเต้นผิดจังหวะและหัวใจวายได้ง่าย นอกจากนี้ผู้สูงอายุมักมีอาการหน้ามืดเป็นลมได้ง่าย เกิดจากเส้นเลือดไปเลี้ยงสมองไม่ทัน ขณะมีการเปลี่ยนท่า

(5) ระบบประสาท เซลล์สมองและเซลล์ประสาทลดลง โดยเฉพาะหลังอายุ 60 ปีไปแล้วจะลดลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเซลล์สมองจำนวนดังกล่าว ลดจำนวนลงทำให้ขนาดสมองห่างกว้างออก สมองบางส่วนจะฝ่อตัวมากกว่าส่วนอื่น เช่น ส่วนที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการมองเห็น “สมองน้อย” ซึ่งรับผิดชอบเกี่ยวกับการประสานงานของกล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ จะด้อยประสิทธิภาพทำให้เคลื่อนไหวช้า มีอาการสั่นตามร่างกายได้ จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้ยาก แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ไม่ดี และจะลืมง่ายในเหตุการณ์ปัจจุบัน แต่ละสามารถจำเรื่องเก่า ๆ ได้ดี

(6) ระบบทางเดินอาหาร ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ฟันจะหัก ต่อมน์น้ำลายขับน้ำลายออกมาน้อยลง การเคลื่อนไหวของกระเพาะอาหารและลำไส้ช้าลง ทำให้ท้องอืด อาหารไม่ย่อยนอกจากนี้ทำให้การดูดซึมอาหารน้อยลง จึงทำให้ผู้สูงอายุขาดสารอาหารได้ง่าย

(7) ระบบทางเดินปัสสาวะ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ เกิดการเสื่อมหน้าที่ของไต ทำให้ไตขับถ่ายของเสียได้น้อยลง ถ่ายปัสสาวะบ่อยเนื่องจากกระเพาะปัสสาวะมีความจุน้อยลง ผู้สูงอายุบางรายอาจปัสสาวะขัดโดยเฉพาะผู้ชายจากต่อมลูกหมากโต ส่วนในเพศหญิงอาจมีการกลั้นปัสสาวะไม่อยู่เพราะกล้ามเนื้ออุ้งเชิงกรานหย่อนเนื่องจากการคลอดบุตรหลายคน

(8) ระบบต่อมไร้ท่อ การผลิตฮอร์โมนของต่อมไร้ท่อน้อยลง ตัพอ่อนผลผลิตอินซูลินได้น้อยลงทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสเป็นเบาหวานได้ง่ายกว่าวัย

(9) ระบบภูมิคุ้มกัน เป็นระบบของร่างกายที่ประกอบด้วยระบบย่อย ๆ อีกหลายระบบทำงานประสานกันในการต่อสู้กับเชื้อโรคที่มีอยู่แล้วในร่างกายหรือที่จะเข้ามาใหม่ในผู้สูงอายุระบบภูมิคุ้มกันมักจะบกพร่อง

2.2.3.2 การเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์และจิตใจ การเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์และจิตใจเป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและสังคมด้วย เพราะความเสื่อมของอวัยวะต่าง ๆ และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ จะมีผลต่ออารมณ์และจิตใจผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นผลมาจากการสูญเสียในด้านต่าง ๆ เช่น

(1) การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก เนื่องจากคู่สมรส เพื่อนญาติสนิท ต้องตายจากหรือแยกย้ายไปอยู่ที่อื่น

(2) การสูญเสียสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ เนื่องจากวัยอันควรที่จะต้องออกจากการทำงาน ขาดรายได้หรือรายได้ลดลง ความสัมพันธ์ทางสังคมน้อยลงและสูญเสียตำแหน่งหน้าที่ เป็นต้น

(3) การสูญเสียสัมพันธภาพในครอบครัวเนื่องจากวัยบุตรธิดามักจะมีครอบครัวกันแล้ว และมักแยกครอบครัว เป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยาย ผู้สูงอายุต้องลดบทบาทด้านการให้คำปรึกษา ดูแล สั่งสอน ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว เกิดความหว้าเหว่และรู้สึกว่าคุณเองมีคุณค่าน้อยลง

(4) การไม่สามารถสนองความต้องการเพศ ทำให้ผู้สูงอายุมีความวิตกกังวล โดยเฉพาะผู้ชายนับเป็นปัญหาทางจิตใจที่สำคัญ

2.2.3.3 การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมเนื่องจากอายุมากขึ้นความสัมพันธ์ของอวัยวะต่าง ๆ มีมากขึ้น ความแข็งแรงและประสิทธิภาพการทำงานลดลง จึงทำให้ผู้สูงอายุต้องมอบภารกิจให้คนอื่นและเกษียณตัวเองจากการทำงาน บางคนเคยดำรงตำแหน่งระดับสูงหรือเป็นผู้นำครอบครัวหรือเป็นกำลังสำคัญของครอบครัวสามารถสั่งการต่าง ๆ ได้ มีรายได้พอที่จะเลี้ยงดูตนเองและคนอื่นได้ แต่เมื่อเป็นผู้สูงอายุหน้าที่บทบาทสำคัญก็เปลี่ยนแปลงไปหรือหมดไป การพบปะหรือติดต่อกับคนอื่นก็ลดลงด้วยโดยสรุปการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในผู้สูงอายุอาจเป็นดังนี้

(1) หน้าที่และบทบาท

(2) จากคนที่เคยเป็นที่พึ่งของคนอื่น แต่พอเป็นผู้สูงอายุอาจมีปัญหาสุขภาพหรือรายได้ที่น้อยลง ซึ่งทำให้ต้องพึ่งพาคนอื่น

(3) พบปะหรือติดต่อกันเพื่อนฝูงลดน้อยลง เครือข่ายทางสังคมลดลง

(4) ร่วมงานทางสังคมน้อยลง

(5) บางคนอาจขาดเพื่อนหรือคู่สมรส เนื่องจากบุคคลเหล่านั้นได้เสียชีวิตไปแล้ว

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าสภาพร่างกาย จิตใจ ตลอดจนการดำรงอยู่ในสังคมของผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากวัยอื่น เนื่องจากมีความเสื่อมในการทำงานของระบบต่าง ๆ ทั้งร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นระบบประสาท ระบบหัวใจและหลอดเลือดระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ ฯลฯ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ อารมณ์ และสังคมซึ่งล้วนแล้วแต่ทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถรักษาภาวะสมดุลของร่างกายไว้ได้ ทำให้เกิดอาการผิดปกติ และอาจกลายเป็นโรคเรื้อรังที่ติดตัวผู้สูงอายุตลอดไป

2.2.4 การจำแนกกลุ่มผู้สูงอายุ

การแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุนั้น มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะทางกายภาพ ทางสังคม ทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ เช่น การแบ่งตามสภาพสุขภาพร่างกาย การประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต ความต้องการความช่วยเหลือและช่วงอายุ ซึ่งสามารถอธิบายดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.4.1 การแบ่งตามสภาพสุขภาพร่างกายเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุลักษณะนี้คือ การแบ่งตามลักษณะสุขภาพร่างกายและความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวัน (เกียรติกิติ ชื่อเลื่อม, 2545 วิรัตน์ คำศรีจันทร์ และคณะ, 2550 : 110-111 สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2552 : 4-5) สามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1) ผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้มาก (ติดสังคมหรือพึ่งตนเองได้) หมายถึง ผู้สูงอายุ ที่มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงดีแม้มีโรคประจำตัวแต่ก็สามารถควบคุมได้ เดินไปเดินมาคล่อง สามารถประกอบกิจวัตรประจำวัน รับประทานอาหาร ขับถ่าย อาบน้ำ แต่งตัว และทำกิจกรรมในโอกาสต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองหรืออาจเรียนได้ว่าสามารถช่วยเหลือตนเอง ผู้อื่น สังคม และชุมชนได้

2) ผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ปานกลาง (ติดบ้านหรือพึ่งตนเองได้บ้าง) หมายถึง ผู้สูงอายุที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพร่างกาย มีอาการเจ็บป่วยโรคเรื้อรังอาจพิการ ทูพพลภาพบางส่วน เช่น โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง ปวดข้อ ปวดเข่า แต่สามารถประกอบกิจวัตรประจำวันและทำกิจกรรมในโอกาสต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองในบางครั้ง เช่น รับประทานอาหาร ขับถ่าย อาบน้ำ และแต่งตัว เป็นต้น โดยอาจจะต้องอาศัยความช่วยเหลือและดูแลจากสมาชิกในครอบครัว บุตรหลาน ญาติพี่น้องหรือบุคคลอื่นบ้าง

3) ผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้น้อย (ติดเตียงหรือพึ่งตนเองไม่ได้) หมายถึง ผู้สูงอายุที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพร่างกาย มีอาการเจ็บป่วย โรคประจำตัว พิการ ทูพพลภาพ เดินไปมาไม่ได้ และไม่สามารถประกอบกิจวัตรประจำวันและทำกิจกรรมในโอกาสต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เช่น รับประทานอาหาร ขับถ่าย อาบน้ำ และแต่งตัว เป็นต้น ต้องอาศัยความช่วยเหลือและดูแลสุขภาพอย่างต่อเนื่องจากสมาชิกในครอบครัว บุตรหลาน ญาติพี่น้องหรือบุคคลอื่น

2.2.4.2 การแบ่งตามสภาพทางเศรษฐกิจหรือการประกอบอาชีพสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มผู้สูงอายุที่ร่างกายแข็งแรงและยังประกอบอาชีพอยู่ซึ่งอาจเป็นอาชีพเดิมหรืออาชีพใหม่ที่เปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพของผู้สูงอายุ

2) กลุ่มผู้สูงอายุที่ร่างกายแข็งแรง แต่ไม่ได้ประกอบอาชีพ เนื่องจากต้องการพักผ่อนหรือไม่ก็มอบหมายให้บุคคลอื่นทำแทน อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุในกลุ่มนี้บางคนอาจช่วยทำงานบ้าน เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระให้แก่บุตรหลาน

3) กลุ่มผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพ ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ หรือถ้าพิจารณาตามสภาพเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องรายได้และรายจ่ายของผู้สูงอายุอาจแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

- (1) กลุ่มที่มีรายได้เพียงพอสำหรับใช้จ่าย และเหลือเก็บ
- (2) กลุ่มที่มีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย แต่ไม่เหลือเก็บ
- (3) กลุ่มที่มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย และต้องเป็นหนี้สิน

2.2.4.3 การแบ่งตามความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน โดยการจำแนกตามความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนของประชากรผู้สูงอายุนั้น สามารถแบ่งออกได้ 3 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มปลอดภัย เป็นกลุ่มที่สามารถอยู่ได้ในชุมชนอย่างมีคุณภาพ ไม่ว่าจะต้องพึ่งพาผู้อื่นหรือไม่ก็ตาม สำหรับผู้ที่ทุพพลภาพหรือต้องพึ่งพาจะมีครอบครัวและชุมชนคอยดูแล จึงไม่จำเป็นต้องย้ายเข้าสู่สถานบริการ

2) กลุ่มพ่ายแพ้ เป็นกลุ่มที่ไม่สามารถอยู่ในชุมชนได้อย่างมีคุณภาพไม่ว่าจะมีเหตุด้านสังคมหรือสุขภาพได้แก่ ขาดแคลนผู้ดูแล ครอบครัวหรือชุมชนไม่สามารถรับภาระหรือมีสถานะทางสุขภาพแย่เกินกว่าผู้ดูแลจะจัดการได้ ผู้สูงอายุกลุ่มนี้จะได้รับคุณภาพชีวิตที่ต่ำกว่าหากได้รับการสงเคราะห์จากสถานบริการ

3) กลุ่มเสี่ยง เป็นผู้สูงอายุในกลุ่มปลอดภัยจำนวนหนึ่งที่มีโอกาสที่จะกลายเป็นกลุ่มพ่ายแพ้ในอนาคต ลักษณะเสี่ยง ได้แก่ เพศหญิง อ่านไม่ออก/เขียนไม่ได้ อาศัยอยู่คนเดียว ไร้ญาติ ฐานะยากไร้ มีปัญหาทางสุขภาพมาก มีภาวะทุพพลภาพ โดยผู้สูงอายุที่ได้จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงนี้มีลักษณะที่แตกต่างกัน 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ผู้สูงอายุในครอบครัวที่มีฐานะยากจนร้อยละ 15.4 มีรายได้น้อยกว่า 1,234 บาทต่อเดือน โดยเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 80 ปี ขึ้นไปถึงร้อยละ 16 แต่ส่วนใหญ่จะอยู่ในอายุระหว่าง 60-69 ปี

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ดูแลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป กลุ่มนี้นับว่าน่าห่วง เพราะหากศึกษาข้อมูลด้านประชากรอย่างละเอียดจะพบว่า เด็กเกิดน้อยลง ญาติก็ลดลง ทำให้ไม่มีผู้ดูแล ฉะนั้นในครอบครัวจึงมีแต่ผู้สูงอายุดูแลกันเอง

กลุ่มที่ 3 ผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้เป็นกลุ่มที่มีปัญหาสุขภาพนอนติดเตียง โดยขณะนี้พบว่ามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและเป็นผู้สูงอายุ 80 ปีขึ้นไปมากขึ้นถึงร้อยละ 31

2.2.4.4 การแบ่งตามลักษณะความต้องการความช่วยเหลืออาจจำแนกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1) กลุ่มผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active Aging) เป็นกลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น (Young Old อายุ 60-69 ปี) มีรายได้เพียงพอต่อการพึ่งพาตนเอง ไม่ยากจน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในกลุ่มนี้ต้องเน้นการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่ดีอย่าง

ต่อเนื่อง เพิ่มช่องทางในการทำงานตามความสมัครใจโดยการขยายอายุของการทำงานส่งเสริมอาชีพ ภายหลังเกษียณอายุราชการ เปิดโอกาสให้มีการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาแก่คนรุ่นหลัง รวมทั้ง การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุกลุ่มที่ประสบปัญหาให้ กลับมาใช้ชีวิตได้แก่ดีสุข

2) กลุ่มที่พอช่วยเหลือตนเองได้ (Independent Living for Elderly) เป็น ผู้สูงอายุกลุ่มที่พอช่วยเหลือตนเองได้ แต่ยังไม่มียกยัดในการพัฒนาสังคมส่วนรวมต้องเน้นการสร้าง เสริมพฤติกรรมสุขภาพที่ดี การสร้างหลักประกันรายได้อย่างต่อเนื่องตามความสมัครใจ เช่น การ ส่งเสริมอาชีพที่หลากหลายตามความต้องการและเหมาะสมกับวัยการส่งเสริมพฤติกรรมการใช้จ่ายที่ เหมาะสมและการบริหารจัดการเงินออมอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

3) กลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลือ (Disabled Elderly) ส่วนใหญ่เป็น ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาคเกษตรและผู้ที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ยากจน ขาดความเลื่อมดู หรือประสบปัญหาต่าง ๆ เช่น พิการ ทูพพลภาพ ถูกทำร้าย เป็นต้น ถือเป็นกลุ่มที่ต้องการได้รับการ ดูแลจากครอบครัว สังคมจะต้องมีการเข้าไปช่วยเหลือกลุ่มเหล่านี้โดยตรงด้วยการจัดสวัสดิการ ด้านต่าง ๆ ให้ทั่วถึง เช่น ระบบการดูแลระยะยาว (Long Term Care) ด้านสุขภาพและสังคมอย่าง เป็นองค์รวมทั้งแต่บริการขั้นพื้นฐานในชุมชนบริการรักษาผู้ป่วยเรื้อรังจนถึงบริการส่งต่อที่ ประสิทธิภาพรวดเร็ว ควบคู่ไปกับการดูแลผ่านครอบครัว เช่น การใช้มาตรการทางภาษี การให้เงิน อุดหนุนทางการเงิน ฯลฯ รวมทั้งการดูแลผ่านชุมชน เช่น การจัดสวัสดิการชุมชนและอาสาสมัครดูแล ผู้สูงอายุ การรวมกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อประกอบอาชีพ เป็นต้น

2.2.4.5 การแบ่งตามช่วงอายุ แบ่งผู้สูงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

- 1) ผู้สูงอายุวัยต้น (อายุ 60-69 ปี) มีประมาณร้อยละ 59.1 ของ ผู้สูงอายุทั้งหมด
- 2) ผู้สูงอายุวัยกลาง (อายุระหว่าง 70-79 ปี) มีประมาณร้อยละ 31.1 ของผู้สูงอายุทั้งหมด
- 3) ผู้สูงอายุวัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป) มีประมาณร้อยละ 9.8 ของ ผู้สูงอายุทั้งหมด

2.2.5 ปัญหาของผู้สูงอายุ

เนื่องจากผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน และมักจะมีเป็นเปลี่ยนแปลง ในทางที่เสื่อมถอยลง เช่น อวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายเสื่อมโทรมลง ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง เป็นต้น ทำให้ผู้สูงอายุมักจะมีปัญหาต่าง ๆ หลายประการ พบปัญหาของผู้สูงอายุ ดังนี้

- 2.2.5.1 ปัญหาสุขภาพ
- 2.2.5.2 ปัญหาด้านรายได้
- 2.2.5.3 ปัญหาด้านค่ารักษาพยาบาล
- 2.2.5.4 ขาดคนดูแลยามเจ็บป่วย
- 2.2.5.5 ปัญหาด้านจิตใจ
- 2.2.5.6 ปัญหาการปรับตัวเข้ากับคนในบ้าน

นอกจากนี้ จากการสำรวจข้อมูลทางด้านสังคมโดยกระทรวงสาธารณสุข กรมการแพทย์ สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ (2544) ในเดือนพฤษภาคม 2542 พบว่า กลุ่มโรคที่ผู้สูงอายุป่วยหรือรู้สึกไม่สบายมากที่สุด 5 ลำดับแรก คือ

1. โรคระบบทางเดินหายใจ ร้อยละ 25.40
2. ระบบกล้ามเนื้อ เส้นเอ็นกระดูก ร้อยละ 21.90
3. โรคหัวใจหลอดเลือด ร้อยละ 15.90
4. โรคอาการไม่แจ่มชัดอื่น ร้อยละ 11.00
5. โรคของต่อมไร้ท่อ ร้อยละ 8.70

นอกจากปัญหาของผู้สูงอายุที่พบจากงานวิจัยดังกล่าวแล้ว ผู้สูงอายุบางท่านยังมีปัญหาด้านอื่นอีกด้วย เช่น ขาดที่พักอาศัย และขาดการประกันทางสังคม เป็นต้น

ที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นปัญหาผู้สูงอายุในประเทศไทย สำหรับปัญหาของผู้สูงอายุในต่างประเทศ จากรายงานขององค์การอนามัยโลก (WHO) ในปี ค.ศ. 1998 (พ.ศ. 2541) ได้สรุปปัญหาของผู้สูงอายุได้ดังนี้

1. ปัญหาสุขภาพกายสุขภาพจิต
2. ปัญหาการเข้าถึงบริการรักษาพยาบาล และค่ารักษาพยาบาล
3. ปัญหาความพิการของผู้สูงอายุ กล่าวคือ ผู้สูงอายุมีความเสี่ยงที่จะพิการมากขึ้น
4. ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
5. ปัญหาการถูกทอดทิ้ง
6. ปัญหาความว้าเหว เนื่องจากคู่สมรสหรือเพื่อนสนิทเสียชีวิต
7. ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าวัยสูงอายุเป็นวัยของการเสื่อมถอย สภาพร่างกายโดยทั่วไปไม่มีการเจริญเติบโตนับวันจะเสื่อมถอยลงเรื่อย แต่เพราะความทันสมัยของเทคโนโลยีส่งผลให้การแพทย์มีความเจริญตามไปด้วย การรักษาโรคต่าง ๆ มีความทันสมัยจึงส่งผลให้คนเรามีอายุยืนยาวไปอีก แต่มีอายุยืนยาวไ้จะสุขภาพดี ทุกคนแต่ละคนล้วนแล้วแต่มีโรคประจำตัวทั้งสิ้น เมื่อสำรวจถึงสาเหตุของความเจ็บป่วยหรือการมีโรคประจำตัว สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดโรคเหล่านั้นคือ การมีพฤติกรรม การดำเนินชีวิตที่ไม่ถูกต้อง เช่น ขาดการออกกำลังกาย มีปัญหาด้านโภชนาการ เป็นต้นซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่ สามารถป้องกันได้ด้วยตนเอง เพียงแต่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องโดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับสุขภาพ เช่น มีการออกกำลังกายสม่ำเสมอ รู้วิธีการเลือกรับประทานอาหารและพักผ่อนให้เพียงพอ ยิ่งในวัยสูงอายุซึ่งมีความเสื่อมถอยมีความจำเป็นอย่างมากในการที่จะชะลอความเสื่อมถอยให้ช้าลงวิธีที่จะช่วยได้ก็คือ การรู้จักวิธีการสร้างเสริมสุขภาพเพื่อที่จะได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของตนเองเพื่อให้มีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างรายได้ในชุมชน

2.3.1 การสร้างรายได้ด้วยการการพัฒนาของกลุ่มอาชีพชุมชน

กลุ่มอาชีพชุมชน หมายถึง กลุ่มที่จัดตั้งขึ้นใหม่จากการรวมตัวกันของตัวแทนในครัวเรือนตั้งแต่ 5 ครัวเรือนขึ้นไปซึ่งผ่านการส่งเสริมสัมมาอาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านจำนวน 5 วันที่มีการประกอบอาชีพเดียวกันหรือประเภทอาชีพเดียวกัน (สำนักงานเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมพัฒนาชุมชน, 2560) ซึ่งการพัฒนาของกลุ่มอาชีพจะสามารถทำให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นและทำให้เกิดการสร้างรายได้ภายในชุมชนได้โดยในแต่ละชุมชนจะมีรูปแบบการพัฒนาที่แตกต่างกันออกไป ดังงานวิจัยของ ทวี วัชรเกียรติศักดิ์ (2559) ทำการศึกษาเรื่อง การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนาอาชีพในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนคือการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ชุมชนมีบทเรียนที่สำคัญ คือ การสร้างเสริมและขยายผล ภูมิปัญญา การเรียนรู้ของชุมชน และภาวะการณำในชุมชนด้วยตนเอง โดยมีแผนการพัฒนาอาชีพในแต่ละหมู่บ้านที่แตกต่างไปตามทรัพยากรและภูมิปัญญาแต่ละหมู่บ้าน เช่นเดียวกับ นางลักษณ ตั้งปรัชญากุล กตัญญู แก้วหานาม และอิทธิรัตน์ เหล่าคมพุดผาจารย์ (2557) ซึ่งทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาอาชีพชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลโพรงงาน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งมีผลการศึกษาว่า การพัฒนาอาชีพชุมชนควรมีการระดมทุนจากภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่ม ควรมีแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มที่ชัดเจน มีการนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชนมาเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และแสวงหาตลาดใหม่อยู่เสมอ

2.3.2 การสร้างรายได้ด้วยธุรกิจชุมชน

ธุรกิจชุมชน หมายถึง "กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนอันประกอบด้วย กิจกรรมทางการผลิต กิจกรรมทางการขายผลผลิต กิจกรรมการซื้อ และการบริโภคของชุมชน (สุพรรณิ อัครศิริเลิศ และ กุศล ฐินะกุล, 2545) โดยธุรกิจชุมชนเป็นแนวทางหนึ่งในการยกระดับรายได้ ชีวิตความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่เป็นคนส่วนใหญ่แต่ยากจนที่สุดของประเทศ ซึ่งการยกระดับรายได้นั้นในการประกอบธุรกิจชุมชนควรมุ่งเน้นสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ส่งเสริมให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัตถุดิบในชุมชน โดยคนในชุมชน เพื่อคนในชุมชน

โดยแนวทางการพัฒนาธุรกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จสามารถนำแนวคิดหลายๆ ด้านมาผสมผสานกัน อาทิ การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานดังงานวิจัยของ ขวัญกมล ดอนขวาและคณะ (2556) ซึ่งทำการศึกษาเรื่อง การจัดการธุรกิจชุมชนบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผลการศึกษาพบว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และความรู้คู่คุณธรรม มีผลกระทบโดยตรงต่อการจัดการธุรกิจชุมชนในด้านการผลิต การจัดการด้านทรัพยากร การจัดการด้านการตลาด การจัดการด้านทรัพยากร และการจัดการด้านบัญชีและการเงิน นอกจากนี้ยังพบอีกว่าการบริหารจัดการในด้านต่างๆ ก็มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการพัฒนาธุรกิจชุมชนเพื่อให้เกิดการสร้างรายได้ ดังงานวิจัยของ พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์ (2556) ซึ่งทำการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการ

ดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา พบว่าวิสาหกิจชุมชนมักจะประสบปัญหา ด้านการตลาด ปัญหาด้านบัญชีและการเงิน ปัญหาด้านการผลิต ปัญหาด้านการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ ปัญหาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และปัญหาต้นทุนการผลิตดังนั้นแนวทางในการพัฒนา คือหน่วยงานภาครัฐเป็นหน่วยงานสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ทั้งในด้านการให้ความรู้ การ พัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ การสนับสนุนด้านการตลาด และการกำหนดระเบียบต่าง ๆ เพื่อสนับสนุน วิสาหกิจชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของสัญญา เคนาภูมิ เสาวลักษณ์ โกศล กิตติอัมพร และภักดี โพธิ์สิง (2559) ซึ่งทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจชุมชนกรณีกลุ่มเลี้ยงปลากระชัง และกลุ่มสหกรณ์เพาะเลี้ยงพันธุ์ปลาอำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่าการบริหารจัดการ ธุรกิจชุมชนกรณีกลุ่มเลี้ยงปลากระชังและกลุ่มสหกรณ์เพาะเลี้ยงพันธุ์ปลานั้นจะต้องมีการบริหาร จัดการในด้านต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพทั้งด้านการผลิต การตลาด การเงินและบัญชี รวมถึงการบริหาร จัดการจัดการกลุ่ม

2.3.3 แนวคิดการสร้างรายได้

รายได้ (revenue หรือ Income) หมายถึง ผลตอบแทนที่กิจการได้รับจากการขาย สินค้าหรือบริการตามปกติของกิจการรวมทั้ง ผลตอบแทนอื่น ๆ ที่ไม่ได้เกิดจากการดำเนินงาน ตามปกติ รายได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.3.1 รายได้จากการขาย (Sale revenue) หมายถึง รายได้ที่เกิดจากการขาย สินค้าหรือบริการอันเป็นรายได้จากการดำเนินงาน ปกติ เช่น กิจการซื้อขายสินค้า รายได้ของกิจการ คือ รายได้จากการขายสินค้า ส่วนกิจการให้บริการ เช่น ซ่อมเครื่องไฟฟ้า รายได้ของกิจการ คือรายได้ ค่าซ่อม

2.3.2 รายได้อื่น (Other Incomes) หมายถึง รายได้ที่มีได้เกิดจากการดำเนินงาน ตามปกติของกิจการซึ่งเป็นรายได้ที่ไม่ใช่รายได้จากการสินค้าหรือบริการนั่นเอง (กรมตรวจบัญชี สหกรณ์,2554) นอกจากนี้รายไดียังสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.3.2.1 Active Incomes คือ รายได้ที่ได้มาจากการทำงาน เป็นรายได้ของคนส่วนมากในปัจจุบัน เป็นรายได้ที่เกิดจากการทำงาน หากหยุดทำงานก็ขาดรายได้ เช่น พนักงาน ออฟฟิศ ลูกจ้างประจำ

2.3.2.2 Passive Income เป็นวิธีการหาเงินที่สร้างคุณค่าให้แก่ชีวิตซึ่ง หมายถึง การมีรายได้หรือผลตอบแทนจากการลงทุนในทรัพย์สินในรูปแบบต่าง ๆ ที่สามารถแปลง เป็นเงินสดได้ ซึ่งมีเงินได้ที่มีมูลค่ามากกว่าค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน หมายถึงความมั่นคงทางการเงิน ได้มาโดยไม่จำเป็นต้องใช้แรงงานเพื่อทำงานแลกกับเงินอีกต่อไป กลายเป็นคนที่มีอิสรภาพทาง การเงินที่สามารถใช้เงินซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อสร้างชีวิตให้มีความสุข มีความสุขและมี คุณภาพชีวิตที่ดี นอกจากนี้ยังมีอิสรภาพด้านเวลา ทำให้มีเวลาสำหรับดูแลตัวเองและคนที่เรารักได้ สามารถตอบแทนผู้มีพระคุณได้(อติวิทย์ เจริญบุญวัฒน์, 2555)

ยิ่งไปกว่านั้น รายไดียังสามารถแบ่งออกได้จากลักษณะของรายได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. รายได้จากอาชีพหลัก คือ รายได้ที่เกิดจากประเภทหรือชนิดของงานซึ่ง บุคคลนั้นใช้เวลาทำเป็นส่วนมากในระยะเวลาที่กำหนดหรือเวลาที่อ้างอิง สำหรับผู้ที่ทำงานมากกว่า 1

ชนิด อาชีพหลัก หมายถึง อาชีพที่มีชั่วโมงการทำงานมากกว่า หรืออาชีพที่ให้รายได้มากกว่าในกรณีที่ ชั่วโมงการทำงานเท่ากัน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2545)

2. รายได้จากอาชีพเสริมหรืออาชีพรอง เป็นอาชีพที่ใช้เวลาว่างงาน ปกติของอาชีพหลักเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น (สำนักงานการศึกษานอกโรงเรียน, 2560)

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทและกำลังจะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต และส่วนใหญ่ยากจน รูปแบบการสร้างรายได้ส่วนใหญ่จะทำงานที่เป็นกิจกรรมของตนหรือครอบครัว รองลงมาคือการประกอบอาชีพอิสระ เช่น ค้าขาย ผลผลิตของกินของใช้ ใช้ต้นทุนในการดำเนินการต่ำ อาศัยเงินทุนจากการออมหรือกู้เงินจากกองทุนหมุนเวียนภายในชุมชน การผลิตใช้เทคโนโลยีต่ำหรือ ใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ดั้งเดิม ตลาดไม่กว้าง สามารถบริหารจัดการได้ง่าย แต่ได้รับความสนใจจากภาครัฐ ในการส่งเสริมสนับสนุนน้อย ส่วนการทำงานในลักษณะของการรวมกลุ่ม มีสัดส่วนไม่มากนักส่วนใหญ่ ทำงานเป็นลักษณะวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มผลิตภัณฑ์โอท็อป (OTOP) และ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น (กุลศ สุนทรธาดา, 2553)

2.4 บริบทองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย อำเภอภูตรัง จังหวัดมหาสารคาม

ตำบลห้วยเตย เดิมเป็นส่วนหนึ่งของตำบลภูตรัง การตั้งชื่อหมู่บ้านเรียกตามลักษณะของลำ ห้วย จึงตั้งชื่อว่าบ้านห้วยเตย ได้แยกออกจากตำบลภูตรัง โดยมี นายแสงทอง เจนการ เป็นกำนัน ตำบลห้วยเตยคนแรก และเป็นประธานสภาตำบลโดยตำแหน่งเพื่อให้เกิดการง่ายต่อการบริหารจัดการ ของชุมชน โดยมีนายแสงทอง เจนการ เป็นกำนันและประธานกรรมการบริหารองค์การบริหาร ส่วนตำบลห้วยเตยคนแรก ฝ่ายบริหาร ประกอบด้วย นายแสงทอง เจนการ นายสีคุณ คงดี นายทองสอน สืบสำราญ

นายบุญศรี รักษาบุญ นายบุญคง สีลาดทา นายจำรัส เจนการ ฝ่ายสภาฯ ประกอบด้วย นายศิริ ศรีตะ นายบุญถม จันทะพาน และ นายจิระ อันทอง และได้ยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ห้วยเตย ในปี 2540 ซึ่งในปัจจุบันมี นางมยุรา รักษาบุญ ดำรงตำแหน่ง นายกองค์การบริหารส่วน ตำบลห้วยเตย คนปัจจุบัน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเนื้อที่ของตำบลห้วยเตย จะมีทั้งหมด 20.92 ตารางกิโลเมตร เนื้อที่โดยประมาณ 20,202 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการปลูกข้าว อ้อย มันสำปะหลังโดยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 19 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านโชคชัย หมู่ 1 บ้านหนอง หนอง หมู่ 2 บ้านวังโจด หมู่ 3 บ้านหนองแคน หมู่ 4 บ้านห้วยนา หมู่ 5 บ้านสำโรง หมู่ 6 บ้านวัง ทอง หมู่ 7 บ้านโนนจันทร์หอม หมู่ 8 บ้านโนนงาม หมู่ 9 บ้านสำโรง หมู่ 10 บ้านหนองแสง หมู่ 11 บ้านห้วยเตย 12 บ้านหนองแสง หมู่ 13 บ้านสำโรง หมู่ 14 บ้านวังโจด หมู่ 15 บ้านหนองแสง หมู่ 16 บ้านห้วยนา หมู่ 17 บ้านสำโรง หมู่ 18 และ บ้านโนนงาม หมู่ 19 ลักษณะพื้นที่ขององค์การบริหาร ส่วนตำบลห้วยเตย มีพื้นที่ราบลุ่ม เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์เพราะมีพื้นที่ติดลำห้วยเตย ไหลผ่านทุก หมู่บ้านในตำบล ต้นน้ำจากตำบลหนองสิม อำเภอบรบือ จึงมีแหล่งน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคและใช้ สำหรับทำการเกษตร ในพื้นที่เหมาะแก่การทำนา พืชสวน พืชไร่ องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย มีความสามารถในการบริหารจัดการตนเองเกี่ยวกับกิจกรรมกองทุนสวัสดิการต่าง ๆ เช่น กองทุน สวัสดิการชุมชนตำบลห้วยเตย สหกรณ์เครดิตยูเนียนตำบลห้วยเตย กองทุนที่ดินตำบลห้วยเตย โดย

ใช้กลไกด้านงบประมาณ บุคลากร ข้อมูลและภาคีเครือข่าย ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ตำบลห้วยเตย

2.4.1 สถานะองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย

วิสัยทัศน์ :

องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย ได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนา ให้สอดคล้องกับภารกิจงาน การแก้ไขปัญหาและความต้องการในชุมชนท้องถิ่น ตลอดทั้งปลูกฝังทางความคิดให้ชุมชนท้องถิ่นดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตวัฒนธรรมอันดีงามให้คงอยู่ **“ตำบลห้วยเตย อยู่ดีมีสุข ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”**

พันธกิจ :

1. วางแผน สำรวจเก็บข้อมูลและสภาพเส้นทางคมนาคม และดำเนินการก่อสร้างหรือซ่อมแซมทั้งถนนในการสัญจรและขนถ่ายผลผลิตทางการเกษตร โดยลำดับความสำคัญจากข้อมูลที่ได้จากการสำรวจบริการสาธารณสุขภาค แหล่งน้ำ และการขยายเขตไฟฟ้าแรงต่ำ เพื่อให้มีความพร้อมสำหรับความจำเป็นของประชาชนและเตรียมความพร้อมในด้านการผังเมือง ผังชุมชน เพื่อวางแผนอนาคต ทิศทางของท้องถิ่น

2. ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพและสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับประชาชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้อย่างทั่วถึง ส่งเสริมและพัฒนาเด็ก เยาวชนในท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับการศึกษาในระบบและนอกระบบ โดยศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนในพื้นที่ที่มีคุณภาพการศึกษา อาหารกลางวัน อาหารเสริม (นม) ให้มีความทั่วถึงส่งเสริมสุขภาพพลานามัยของประชาชน

3. ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาประชาธิปไตย การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน การรักษาความยุติธรรมและกระบวนการยุติธรรม การป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันในหน่วยงานราชการการประนีประนอมข้อพิพาท การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และการรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่

4. ส่งเสริมแนวคิดตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสร้างสรรค์ มุ่งเน้นให้เกิดการพึ่งพาตนเองแก่ชุมชนส่งเสริมการเกษตร การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มอาชีพต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรรองรับการเปิดประชาคมอาเซียน การค้าขายและการแลกเปลี่ยนสินค้าของประชาชนในพื้นที่

5. ส่งเสริมงานด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการเกี่ยวกับขยะอย่างถูกวิธี

6. ส่งเสริมการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนให้มีการต่อยอดขยายความคิดแปลงเป็นจุดเด่นของท้องถิ่น ชุมชน อนุรักษ์ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ทำนุบำรุงศาสนาและโบราณสถานโบราณวัตถุ

7. สนับสนุน ดำเนินการตามนโยบายสำคัญของรัฐบาล กำหนดให้การแก้ไขและป้องกันปัญหา ยาเสพติดเป็นภารกิจที่ต้องดำเนินการโดยด่วน ส่งเสริมงานด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในภาครัฐ บริหารงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาล โดยยึดสถาบันชาติ พระมหากษัตริย์ เป็นที่ยึดเหนี่ยวในการบริหารราชการแผ่นดินท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์การพัฒนา มีทั้งหมด 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน
2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิตการพัฒนาด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน
3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการจัดระเบียบชุมชน/สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย
4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการบริหารจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
5. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี

2.4.2 การพัฒนาตามนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่น

ตามที่นางมยุรา รักษาบุญ ได้รับเลือกเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลดินดำ ในการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2556 ได้แถลงนโยบายต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย ดังนี้

2.4.2.1. นโยบายเร่งด่วนที่จะดำเนินการในปีแรกอย่างชัดเจน

(1) นโยบายด้านสังคมและส่งเสริมคุณภาพชีวิต โดยดำเนินการดังนี้

- 1) จัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ผู้พิการและผู้ป่วยเอดส์ ให้ครอบคลุม ทั่วถึง อย่างเป็นธรรม ตามสิทธิของประชาชน
- 2) ช่วยเหลือผู้ยากไร้ให้มีที่อยู่อาศัย โดยจัดสรรงบประมาณในการซ่อมหรือสร้างบ้านผู้ยากไร้ในตำบลอย่างเป็นธรรม
- 3) สนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลห้วยเตย โดย จัดสรรงบประมาณสมทบกองทุน เพื่อจัดสวัสดิการให้กับพี่น้องประชาชน ที่เป็นสมาชิกอย่างทั่วถึง จัดสถานที่ทำงานของกองทุน ณ ที่ทำการ องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย ประชาสัมพันธ์สรุปผลการดำเนินงาน ของกองทุนให้ประชาชนได้รับทราบอย่างโปร่งใส และสนับสนุนกิจกรรม ของกองทุนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างมีส่วนร่วม

(2) นโยบายด้านการศึกษา โดยดำเนินการดังนี้

- 1) จัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาอย่างทั่วถึง เช่น อาหารกลางวัน อาหารเสริม (นม) ทั้งโรงเรียนในสังกัด สพฐ. และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนในพื้นที่
- 2) ส่งเสริมการศึกษาปฐมวัยให้มีคุณภาพ สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตยให้มีคุณภาพ ทั้งการสอนและการดูแลเด็กเล็กประจุกทุกหลาน ต่อเติมอาคารสถานที่ให้มีความสมบูรณ์พร้อมต่อการพัฒนาเด็กเล็ก
- 3) จัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นทุนการศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนที่เรียนดีแต่ยากจน

(3) นโยบายด้านการสาธารณสุข

- 1) สนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนหลักประกันสุขภาพ องค์การบริหาร ส่วนตำบลห้วยเตย ทั้งภารกิจส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค
- 2) สนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานด้านสาธารณสุขเช่น โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล สำนักงานสาธารณสุขอำเภอภูตรัง สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
- 3) พัฒนาการบริการของหน่วยปฏิบัติการการแพทย์ฉุกเฉินและหน่วยกู้ชีพ กู้ภัยให้มีศักยภาพเพียงพอกับการบริการประชาชนทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์ และตัวบุคลากร ผู้ปฏิบัติงาน

2.4.2.2. ระยะการบริหารราชการใน 3 ปี ต่อไป

(1) นโยบายด้านโครงสร้างพื้นฐาน ดำเนินการดังนี้

- 1) พัฒนาเส้นทางคมนาคม ทั้งเส้นทางสัญจรในหมู่บ้านและเส้นทางขนถ่ายผลผลิตทางการเกษตรและเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน ตำบล โดยจัดสรรงบประมาณในการก่อสร้างหรือซ่อมแซม ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก (คสล.) ถนนหินคลุก, ถนนลูกรัง, หรือยกร่องพูนดินถนน ตามสภาพความจำเป็นเร่งด่วน
- 2) จัดสรรงบประมาณในการก่อสร้างร่องระบายน้ำคอนกรีตเสริมเหล็ก (คสล.) ในพื้นที่ที่จำเป็นและเหมาะสม
- 3) จัดสรรงบประมาณในการขยายเขตไฟฟ้า เพื่อให้พี่น้องประชาชนได้อยู่อาศัยหรือประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งเกิดการขยายตัวของที่อยู่อาศัยไปตามไร่นา ลดการแออัดของชุมชน
- 4) บำรุงรักษาระบบประปาหมู่บ้าน โดยจัดสรรงบประมาณรองรับการขอความช่วยเหลือจากหมู่บ้าน ในกรณีที่งบประมาณดำเนินการเกินศักยภาพ ของหมู่บ้าน รวมทั้งจัดสรรงบประมาณตามความจำเป็น ตามความต้องการของหมู่บ้านในการพัฒนาระบบประปาหมู่บ้าน
- 5) จัดสรรงบประมาณในการก่อสร้างท่อเหลี่ยมคอนกรีตเสริมเหล็ก (คสล.) ใน สถานที่ที่เหมาะสมในพื้นที่ เพื่อจัดการระบายน้ำและเพิ่มเส้นทาง การสัญจรของประชาชน
- 6) ดำเนินการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ โดยจัดสรรงบประมาณหรือ ประสานงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก่อสร้างหรือซ่อมบำรุง ฝายเก็บกักน้ำ หรือขุดลอกลำห้วย สระน้ำสาธารณะ เพื่อกักเก็บน้ำให้ ประชาชนได้อุปโภค บริโภคได้อย่างเพียงพอ

(2) นโยบายด้านศาสนา วัฒนธรรมและนันทนาการ ดำเนินการดังนี้

- 1) สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการของชุมชนหรือระดับตำบลและ อำเภอในการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดสรร งบประมาณในการดำเนินงานให้เพียงพอ

2) ส่งเสริมการทำนุบำรุง อนุรักษ์พระพุทธศาสนา โดยจัดสรรงบประมาณในการจัดอบรมหรือสนับสนุนคุณธรรมและจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ตำบลห้วยเตย

3) เชิดชูปราชญ์ชาวบ้านโดยจัดให้มีการประกวดฝีมือหรืออบรมสืบสาน ความรู้ให้กับเยาวชนและประชาชนทั่วไป

4) ส่งเสริมการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพและเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันยาเสพติด โดย จัดสรรงบประมาณในการจัดการแข่งขันกีฬาต้านยาเสพติดตำบลห้วยเตย และส่งเสริมให้เยาวชน ประชาชนมีส่วนร่วมในการแข่งขันกีฬาในระดับหมู่บ้าน ระดับอำเภอ กีฬาประเพณีคนอาสาต้านยาเสพติด (5 อ.) หรือใน ระดับจังหวัด รวมทั้งจัดสรรงบประมาณในการจัดท้าวสดุกีฬาให้ทุกหมู่บ้าน ตามความเหมาะสม

5) ส่งเสริมกิจกรรมหรือการละเล่นพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม ความสามัคคีในหมู่คณะ และการออกกำลังกาย รวมทั้งการสร้างรายได้ในชุมชน โดยจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานให้กับราษฎรชาวบ้านในพื้นที่ตามความเหมาะสม

(3) นโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ดำเนินการดังนี้

1) ดำเนินการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยรณรงค์ปลูกป่าในพื้นที่ สาธารณะหรือพื้นที่ส่วนบุคคล และบำรุงรักษาต้นไม้ที่มีอยู่เดิมในพื้นที่

2) คุ้มครอง ดูแลและรักษาทรัพยากรสินอันเป็นสาธารณสมบัติในพื้นที่ โดยจัดทำ ทะเบียนและข้อมูลป่าชุมชน ที่สาธารณประโยชน์ รวมทั้งประสานการ ดำเนินการรังวัดที่สาธารณประโยชน์ให้ครอบคลุมในพื้นที่

3) ส่งเสริมการประหยัดพลังงานไฟฟ้า รณรงค์ลดการใช้วัสดุที่ก่อให้เกิด สารพิษต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการดำเนินการเรื่องขยะของหมู่บ้าน โดยดำเนินการโครงการธนาคารขยะหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งศึกษา วางแผนการบริหารจัดการขยะเพื่อรองรับกับสถานการณ์ขยะในอนาคต

(4) นโยบายด้านเศรษฐกิจ ดำเนินการดังนี้

1) ส่งเสริมกลุ่มอาชีพ วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ ให้มีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง มีประสิทธิภาพ เพิ่มกำลังการผลิตให้กับกลุ่มที่มีการดำเนินงานที่เป็น รูปธรรม ส่งเสริมให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง โดยจัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้เป็นไปตามระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม โดยใช้ข้อมูล พื้นฐานของตำบลหรือข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ในการประกอบการจัดสรร

2) ส่งเสริมการลงทุนในภาคการเกษตร โดยจัดสรรงบประมาณในการ อบรมให้ความรู้กับผู้นำชุมชน เกษตรกรให้มีความรู้ด้านวิวัฒนาการ เทคโนโลยีการประกอบอาชีพด้านการเกษตร รวมทั้งการใช้ปุ๋ยชีวภาพใน พื้นที่ สนับสนุนกลุ่มเกษตรกรที่มีความสนใจดำเนินการเรื่องผลิตปุ๋ยชีวภาพ ในด้านวัสดุ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง

3) สนับสนุนด้านวัสดุการเกษตรในการส่งเสริม ป้องกันโรคพืชต่างๆ ให้ เพียงพอต่อสถานการณ์ รวมทั้งเมล็ดพันธุ์หรือพันธุ์พืชเศรษฐกิจต่าง ๆ

4) ส่งเสริมการดำเนินการด้านการปศุสัตว์ในพื้นที่ การสนับสนุน การเลี้ยงสัตว์ ในชุมชน เช่น ไก่พื้นเมือง ปลา กบ โคน กระบือ โดยจัดสรรงบประมาณ ให้กับหมู่บ้าน ตามความเหมาะสม จัดโครงการประกวดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงรวมทั้งส่งเสริมการดำเนินการ ป้องกันและควบคุมโรคระบาดในสัตว์ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(5) นโยบายด้านความมั่นคงและการรักษาความสงบเรียบร้อย
ดำเนินการดังนี้

1) สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย โดยจัดสรรงบประมาณในการฝึกอบรม จัดตั้งและทบทวน ให้กับอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ได้มี ทักษะความรู้ ความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานให้เพียงพอ

2) ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความรัก ความสามัคคีในพื้นที่ โดยให้ความสำคัญ กับการพัฒนาที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ประสานการทำงานกับหน่วยงานราชการในพื้นที่ ฝ่ายปกครองท้องถิ่น ภายใต้หลักการ “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมกันพัฒนา ด้วยระบบคุณธรรม”

3) ส่งเสริมให้ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา การจัดสรรงบประมาณตามลำดับ ความจำเป็นเร่งด่วน ตามความต้องการของประชาคมหมู่บ้านและ ประชาคมตำบลร่วมติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของคณะ ผู้บริหารโดยมีส่วนร่วมในคณะกรรมการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

4) ส่งเสริมสิทธิ ความเสมอภาคในพื้นที่ สนับสนุนบทบาทของสตรี กลุ่ม แม่บ้าน สนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนบทบาทสตรีตำบลและอำเภอ ในการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาตำบล อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในครอบครัว โดยจัดทำโครงการ อบรม.ห้วยเตยพบปะพี่น้องประชาชน เป็นประจำทุกเดือน เพื่อรับทราบปัญหาความต้องการของพี่น้องประชาชน รวมทั้ง ร่วม สนทนา ปรึกษาหารือกับผู้นำชุมชนทุกหมู่บ้าน

5) สนับสนุนและดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล โดย ดำเนินการแก้ไขและ ป้องกันปัญหายาเสพติดอย่างมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน การแสดงความจงรักภักดี ต่อสถาบันชาติ สถาบันพระมหากษัตริย์

6) บริหารองค์กรด้วยระบบคุณธรรม โดยยึดหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีเน้นการพัฒนาบุคลากร ปลูกจิตสำนึกคุณธรรม จริยธรรม และสร้างวินัยในองค์กรภายใต้หลักการ คือ

2.4.2.3 สถานะของการมีส่วนร่วมขับเคลื่อนตำบลสู่สถานะ

(1) สถานะทุนทางสังคม

1) สถานะของทุนทางสังคม ที่มีความเชี่ยวชาญและเป็นต้นแบบของชุมชน เป็นคนเก่งคนดีคนสำคัญ ที่สามารถดำเนินกิจกรรมในชุมชนจนกระทั่งเกิดผลกระทบด้านบวกสู่ชุมชน ได้แก่

- บุคคลต้นแบบด้านสังคมพฤติกรรมตามวิถีชุมชนท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นปราชญ์ผู้มีความรู้ในด้านภูมิปัญญาด้านการจักสารอันเป็นการก่อให้เกิดการใช้

ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อย่างรู้คุณค่า เช่น การจักสานไม้ไผ่ การทำไม้กวาด ไพร่หญ้าคา การทำพืชมอผ้าทอเสื่อกก การทอผ้า ทอเสื่อกก ที่มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น เป็นต้น การขับร้องบทกลอนพญา ทำนองพื้นบ้านมีเนื้อหาด้านวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในท้องถิ่น การรวมกลุ่มเพื่อสืบสานภูมิปัญญาทางดนตรีกลุ่มรำวงบ้าน ด้านพิธีการทางศาสนาและความเชื่อในชุมชน ทั้งนี้จะเกิดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ สังคม วัฒนธรรม วิธีการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพตามบริบทพื้นที่ ตลอดจนการอนุรักษ์ประเพณีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนผ่านการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเหล่านั้นให้กับคนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป

- บุคคลที่เป็นผู้นำในด้านการบริหารจัดการชุมชน และการประสานงานกับหน่วยงานเพื่อการพัฒนาชุมชน เป็นกลุ่มบุคคลที่ได้ตั้งกฎระเบียบชุมชนเพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามพร้อมทั้งการดูแลรักษาความสงบและความปลอดภัยในชุมชน การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมในชุมชนของหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆที่ให้การสนับสนุน ทั้งด้านการเมืองการปกครอง ด้านสวัสดิการชุมชน ด้านเกษตรกรรมยั่งยืน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านภูมิปัญญาและประเพณีท้องถิ่น ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านการดูแลสุขภาพและการป้องกันโรคติดต่อ เป็นต้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นผู้นำชุมชนทั้งผู้นำท้องที่ผู้นำท้องถิ่นหรือเป็นบุคคลที่คนในชุมชนให้การเคารพนับถือที่สามารถกำกับดูแลงานและกิจกรรมในชุมชนได้

- แกนนำคนสำคัญที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนงานเพื่อการแก้ไขปัญหาและความต้องการในชุมชน ผ่านการดำเนินการในกลุ่มต่างๆในชุมชนเพื่อการสร้างผลกระทบต่อคนในชุมชน ที่ประกอบด้วย แกนนำด้านการดูแลสุขภาพ เป็นอาสาสมัครที่เข้ามาดูแลด้านสุขภาพให้กับคนในชุมชน ประกอบด้วย กลุ่มแกนนำ อสม. คัดกรองโรคเบาหวานโรคความดันโลหิตสูง คัดกรองด้านโภชนาการของเด็ก คัดกรองสารเคมีตกค้างในการเกษตร การควบคุมโรคติดต่อ อาทิ โรคไข้เลือดออก พร้อมกับจัดทำโครงการเพื่อลดปัจจัยทางสุขภาพ กลุ่มนวดแผนไทย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลห้วยเตย แกนนำด้านการเกษตรอินทรีย์และแบบพอเพียง เป็นต้นแบบการทำการเกษตรยั่งยืนในพื้นที่ชุมชนและตำบล และการรวมกลุ่มเพื่อหนุนเสริมเพื่อนเกษตรกรด้วยกันและร่วมแลกเปลี่ยนแนวทางการปัญหาอุปสรรคพร้อมทั้งการหาแนวทางการแก้ไขร่วมกัน และแกนนำด้านการจัดการกองทุนโดยการบริหารจัดการกองทุนเพื่อช่วยเหลือคนในชุมชนให้มีเงินทุนในการประกอบอาชีพในชุมชน และการสร้างสวัสดิการในชุมชน นอกจากนี้ยังนำเงินทุนมาสนับสนุนสาธารณะประโยชน์ในชุมชน 3.4) แกนนำในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นบุคคลที่เข้ามาดูแลในเรื่องของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น การดูแลรักษาป่าชุมชน การบริหารจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การรณรงค์ให้เกิดการปลูกพืชเพื่อสร้างพื้นที่สีเขียวในชุมชน

2) สถานะกลุ่มแหล่งเรียนรู้ และองค์กรชุมชน ตำบลห้วยเตย มีการรวมตัวของกลุ่มคนที่สนใจเรื่องราวเดียวกันตามปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตนเอง เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีวิธีการทำงานเพื่อจัดการกับปัญหาของชุมชนครอบคลุม 7 ระบบ (26 แหล่งเรียนรู้) ได้แก่

(1) ระบบบริหารจัดการท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม มีกลุ่ม/องค์กรชุมชน จำนวน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1. การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (อบต.) 2. คณะกรรมการหมู่บ้าน 3. การจัดสวัสดิการโดยชุมชน

(2) กลุ่ม/องค์กรชุมชน จำนวน 8 กลุ่ม ประกอบด้วย 1. กองทุนเงินล้านตำบลห้วยเตย 2. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต 3. สัจจะออมทรัพย์วันละบาทตำบล 4. ฅมาปนกิจตำบล 5. กองทุน กขคจ.ตำบล 6. กลุ่มออมทรัพย์ 7. ฅมาปนกิจสงเคราะห์ตำบลห้วยเตย 8. สตรีออมทรัพย์

(3) ด้านเศรษฐกิจชุมชน มีกลุ่ม/องค์กรชุมชน จำนวน 5 กลุ่ม ประกอบด้วย 1. กลุ่มทอเสื่อกก 2. กลุ่มทำขนม 3. กลุ่มผู้เลี้ยงโค – กระบือ 4. กลุ่มแปรรูปปลา 5. กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื่อกก

(4) การดูแลสุขภาพชุมชนโดยชุมชน มีกลุ่ม/องค์กรชุมชน จำนวน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1.กลุ่ม อสม.ตำบล 2. เยี่ยมผู้สูงอายุและผู้ป่วยติดเตียง 3. กู้ชีพกู้ภัย ตำบลห้วยเตย

(5) ระบบวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีกลุ่ม/องค์กรชุมชน จำนวน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1. กลุ่มรำวง 2. หัตถกรรมจักสานพลาสติก 3. อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

(6) การจัดการสิ่งแวดล้อมและเกษตรกรรม มีกลุ่ม/องค์กรชุมชน จำนวน 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1. กลุ่มธนาคารข้าว 2. ศูนย์เรียนรู้เกษตรเพื่ออาหารกลางวัน (เกษตรครบวงจร) (3)กลุ่มปลูกอ้อย

(7) ระบบส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเด็กและเยาวชน มีกลุ่ม/องค์กรชุมชน จำนวน 1 กลุ่ม ประกอบด้วย 1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลห้วยเตย

3) หน่วยงาน องค์กร และแหล่งประโยชน์ องค์กรบริหารส่วนตำบลห้วยเตย มีกระบวนการทำงานที่ร่วมกันหลายภาคส่วน ผ่านการใช้ทุนและศักยภาพของชุมชน ทั้งคนเก่งคนสำคัญ และกลุ่มหรือองค์กรในชุมชน ตลอดทั้งผู้นำภาคประชาชน และมีหน่วยงานในพื้นที่ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองแสง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหัวนา โรงเรียน และวัด เป็นกลไกหลักและเจ้าภาพหลักในการหนุนเสริมกระบวนการดำเนินงานและการพัฒนาศักยภาพให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น แหล่งประโยชน์ที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่ชุมชน ประกอบด้วย ประปาชุมชน ฝ่ายกั้นน้ำห้วยเตย คลองส่งน้ำเพื่อการเกษตร แหล่งน้ำขนาดเล็ก พื้นที่ป่าชุมชน ศาลาปฐาหมู่บ้าน ศาลาประจำหมู่บ้าน ลานกีฬา ลานอเนกประสงค์ เป็นต้น นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนนอกพื้นที่เข้ามา มีบทบาทในการพัฒนาและหนุนเสริมกระบวนการทำงานในพื้นที่ร่วมด้วย เช่น สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม สำนักงานอำเภอภูดั่ง เกษตรอำเภอภูดั่ง พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์พัฒนาชุมชน

4) หมู่บ้านจัดการตนเอง ตำบลห้วยเตย มีการดำเนินงานเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยชุมชน โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย เป็นผู้หนุนเสริมให้เกิดศักยภาพและความเข้มแข็งในการจัดการตนเอง โดยมีกระบวนการ วิธีดำเนินงาน มีงานและกิจกรรมที่ตอบสนองการแก้ไขปัญหาและความต้องการของชุมชนเอง โดยคนในชุมชน กลุ่มและองค์กรในชุมชนเป็นแกนหลักที่มีบทบาทในการดำเนินงานและกิจกรรมพร้อมทั้งบูรณาการร่วมกับศักยภาพของแหล่งประโยชน์ในพื้นที่ โดยมีหน่วยงานและองค์กรทั้งในและนอกพื้นที่เป็นผู้หนุนเสริมและ

สนับสนุน เช่น การบริหารจัดการน้ำทั้งอุปโภคบริโภคและน้ำสำหรับใช้ในการเกษตรพร้อมทั้งกฎ กติกาในการใช้น้ำ การหนุนเสริมการดำเนินกิจกรรมทางการเกษตรของชุมชน ตั้งแต่กระบวนการ สนับสนุนของกองทุน มีศูนย์เรียนรู้ต้นแบบทางการเกษตร และยุวเกษตรกรที่คอยให้คำปรึกษาในการทำ การเกษตร เป็นต้น

(2) ศักยภาพและทุนทางสังคมกับการจัดการตนเองของแต่ละ

หมู่บ้าน

ตำบลห้วยเตย อำเภอกุตุรงค์ จังหวัดมหาสารคาม มีประชากร ทั้งสิ้น 5,662 คน แบ่งเป็นชาย 2,856 คน และหญิง 2,806 คน จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,568 ครัวเรือน ประชากรอายุ 0-4 ปี จำนวน 410 คน คิดเป็นร้อยละ 8.56 ของประชากรทั้งหมด ประชากร อายุ 5-9 ปี จำนวน 271 คน คิดเป็นร้อยละ 5.66 ของประชากรทั้งหมด การนับถือศาสนา ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 99.71 ศาสนาคริสต์ร้อยละ 0.29 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ภาษาที่ใช้เป็นหลัก คือภาษาอีสานและรองลงมาคือภาษาไทย มีวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ความเชื่อ ประเพณีของคนในชุมชนที่สำคัญคือ บุญซำฮะ (เลี้ยงผีปู่ตา) การสื่อสารชุมชนจะมีการสื่อสารทั้ง 2 รูปแบบ คือ การสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ เช่น ปากต่อปากหรือทางโทรศัพท์ และการสื่อสารแบบ เป็นทางการ เช่น หนังสือราชการแจ้งเวียน การประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน เป็นต้น การศึกษาในระบบของคนในชุมชน ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 50.15 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 18.21 ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 5.81 ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย ร้อยละ 17.81 ระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ร้อยละ 3.54 ระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ร้อยละ 2.87 ระดับอนุปริญญา ร้อยละ 0.65 สูงกว่าระดับปริญญาตรี ร้อยละ 0.59 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรจำแนกตามเพศ ครั้วเรือน และรายชื่อกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	จำนวนประชากร แยกตามเพศ		รวมจำนวน ประชากร (คน)	จำนวน ครั้วเรือน (หลังคาเรือน)	ชื่อ - สกุล กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน
		ชาย (คน)	หญิง(คน)			
1	บ้านโชคชัย	154	158	312	81	นายสุรพงษ์ สีเสด
2	บ้านหนองแสง	195	219	414	139	นายเอ็ด รัตรงค์ใต้
3	บ้านวังโจด	186	169	355	118	นายวิเชียร ยาย่อ
4	บ้านหนองแคน	142	112	254	83	นายมงกุฎ ภูษี
5	บ้านหัวนา	134	134	268	72	นายชาญณรงค์ เทพนา
6	บ้านสำโรง	180	176	356	96	นายคำพูล ดีโสภามาตร
7	บ้านวังทอง	159	159	318	84	นายบุญมา พลภักดี
8	บ้านโนนจันทร์หอม	159	157	316	84	นายสมเดช สีทน
9	บ้านโนนงาม	89	87	176	46	นายเดชา อนันต์สัน
10	บ้านสำโรง	138	162	300	65	นายทองสา อ้นชัย
11	บ้านหนองแสง	114	121	235	82	นายสุป็น ภูผามานัง
12	บ้านห้วยเตย	130	131	261	66	นายสุรพล ช่อนกลีน
13	บ้านหนองแสน	222	214	436	135	นายปรีชา ภูศรี
14	บ้านสำโรง	125	137	262	60	นายทองสิน สีลาดทา
15	บ้านวังโจด	151	136	287	67	นายสมร โคตรเสนา
16	บ้านหนองแสง	208	192	400	113	นายพิชิต ไกรพล
17	บ้านหัวนา	119	108	227	52	นายสายจิตร ไวแสง
18	บ้านหัวนา	164	143	307	69	นายอภิชาติ เขาวพร
19	บ้านโนนงาม	87	97	178	56	นายอุดมศักดิ์ ภูศรี
รวม 19 หมู่บ้าน		2,856	2,806	5,662	1,568	

ที่มา : ข้อมูลสำนักทะเบียนราษฎร อำเภอภูตรัง จังหวัดมหาสารคาม (2561)

ตารางที่ 2 แสดงทุนและศักยภาพพระดับบุคคลด้านผู้บริหารท้องถิ่นผู้นำท้องถิ่นของตำบลห้วยเตย

หมู่ที่	ผู้บริหารท้องถิ่นผู้นำท้องถิ่น
หมู่ที่ 1	นายสุรพงษ์ สีแสด และนายชัยรักษ์ กุลแก้ว
หมู่ที่ 2	นายเอ็ด รัตรองได้และรายโสฬส ศรีชะโคตร
หมู่ที่ 3	นายวิเชียร ยาย่อ และนายทวี บุชบง
หมู่ที่ 4	นายมงกุฎ ภูษี และนางสาววราภรณ์ สิงห์พร
หมู่ที่ 5	นายชาญณรงค์ เทพนา และนายประยงค์ ชันผง
หมู่ที่ 6	นายคำพูล ดีโสภามาตย์ และ นายสมใจ พงษ์อุดทา
หมู่ที่ 7	นายบุญมา พลภักดี และนายธีระพงศ์ สิงขรอาจ
หมู่ที่ 8	นายสมเดช สีทน และ นายวิชัย โสลา
หมู่ที่ 9	นายเดชา อนันต์ทัศน์ และนางจจจิตร ทองนุช
หมู่ที่ 10	นายทองสา อันชั้น และนายสายันต์ จันทะพาน
หมู่ที่ 11	นางสุปัน ภูผามานั่ง และนายสุรพงษ์ ชูคันหอม
หมู่ที่ 12	นายสุรพล ช่อนกลิ่น และนายแพง พันธุ์มี
หมู่ที่ 13	นายปรีชา ภูศรี และนายชยันต์ สีหานาม
หมู่ที่ 14	นายทองสิน สีลาดหา
หมู่ที่ 15	นายสมร โคตรเสนา และนางทรงสมัย ศรีชัยปัญหา
หมู่ที่ 16	นายพิชิต ไกรพล และนายสุรพล วิเศษธร
หมู่ที่ 17	นายสายจิตร ไวแสงและ นายพรชัย มัชฌิมา
หมู่ที่ 18	นายอภิชาติ เยาวพร และนายสมบัติ ดีเหมือน
หมู่ที่ 19	นายอุดมศักดิ์ ภูศรี และนายสถิต ไชยโส

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย (2561)

ตารางที่ 3 แสดงทุนและศักยภาพพระดับบุคคลด้านปราชญ์ชาวบ้านผู้นำด้านภูมิปัญญาของตำบลห้วยเตย

หมู่ที่	ปราชญ์ชาวบ้านผู้นำด้านภูมิปัญญา
หมู่ที่ 1	นายสุรพงษ์ สีแสด
หมู่ที่ 2	นายเพ็ง ไชยนิคม นายเกษม ไชยนิคม
หมู่ที่ 3	นายสำลี บุชบง นายจอมสวรรค์ เจนการ
หมู่ที่ 4	นาย बै้า ขาวลา
หมู่ที่ 5	นายบัวลอย สมโสภ นายสมหมาย สีโยธา
หมู่ที่ 6	นายโพธิ์ ถาแสง
หมู่ที่ 7	นายสุพันธ์ เพ็งพล

ตารางที่ 3 แสดงทุนและศักยภาพพระดับบุคคลด้านปราชญ์ชาวบ้านผู้นำด้านภูมิปัญญา
ของตำบลห้วยเตย (ต่อ)

หมู่ที่	ปราชญ์ชาวบ้านผู้นำด้านภูมิปัญญา
หมู่ที่ 8	นายหาญ ชัยเจริญ
หมู่ที่ 9	นายวัน กงกันยา
หมู่ที่ 10	นายสมัย ศรีทุมขัน
หมู่ที่ 11	นายจำรัส เจนการ
หมู่ที่ 12	นายสมบุรณ์ สีเทา
หมู่ที่ 13	นายชโลม ดวงลาด
หมู่ที่ 14	นายบัวลี จันทพาน
หมู่ที่ 15	นายประพันธ์ ขานมา
หมู่ที่ 16	นางดวงจันทร์ สาชิน
หมู่ที่ 17	นายสำลี อุดมทรัพย์ นายคำมูล แสนคุณเมือง นายจำกั๊ด ถิ่นโสภา
หมู่ที่ 18	นางกอง ขานแก้ว นางเรียง ไชสง
หมู่ที่ 19	นายศิริ แสงชา นางมยุรา รักษาบุญ

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย (2561)

ตารางที่ 4 แสดงทุนและศักยภาพพระดับบุคคลด้านผู้นำทางด้านศาสนาและพิธีกรรมของตำบลห้วยเตย

หมู่ที่	ผู้นำทางพุทธศาสนาและพิธีกรรม
หมู่ที่ 1	นายสุรพงษ์ สีแสด
หมู่ที่ 2	นายเพ็ง ไชยนิคม นายเกษม ไชยนิคม
หมู่ที่ 3	นายสำลี บุชบง นายจอมสวรรค์ เจนการ
หมู่ที่ 4	นายแก้ว ขาวลา
หมู่ที่ 5	นายบัวลอย สมโสภ นายสมหมาย สีโยธา
หมู่ที่ 6	นายโพธิ์ ถาแสง
หมู่ที่ 7	นายสุพันธ์ เพ็งพล
หมู่ที่ 8	นายหาญ ชัยเจริญ
หมู่ที่ 9	นายวัน กงกันยา
หมู่ที่ 10	นายสมัย ศรีทุมขัน
หมู่ที่ 11	นายจำรัส เจนการ
หมู่ที่ 12	นายสมบุรณ์ สีเทา นายวาสนา ชินสุทธิ
หมู่ที่ 13	นายชโลม ดวงลาด
หมู่ที่ 14	นายบัวลี จันทพาน
หมู่ที่ 15	นายประพันธ์ ขานมา

ตารางที่ 4 แสดงทุนและศักยภาพพระดับบุคคลด้านผู้นำทางด้านศาสนาและพิธีกรรมของตำบลห้วยเตย (ต่อ)

หมู่ที่	ผู้นำทางพุทธศาสนาและพิธีกรรม
หมู่ที่ 16	นางดวงจันทร์ สาชิน
หมู่ที่ 17	นายสำลี อุดมทรัพย์ นายคำมูล แสนคุณเมือง นายจำกัต์ ถิ่นโสภา
หมู่ที่ 18	นางกอง ขานแก้ว นางเริง ไชสง
หมู่ที่ 19	นายศิริ แสงชา นางมยุรา รักษาบุญ

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย (2561)

ตารางที่ 5 แสดงทุนและศักยภาพพระดับบุคคลด้านผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นประเพณีของตำบลห้วยเตย

หมู่ที่	ผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นประเพณี
หมู่ที่ 1	นายนวม ศิริสุตตา นางบรรเทา สีแสง
หมู่ที่ 2	นายบุญยัง สีคำเม นางขำ แรงสู้
หมู่ที่ 3	นางเขียน ทิพย์หลวง นายพูน ผิวผ่อง
หมู่ที่ 4	นายสีดา เจริญชัย นางไกร เสนาคำ
หมู่ที่ 5	นางไข คิมเข้ม นายสุด เทพนา
หมู่ที่ 6	นางสา ถาแสง นายเจน สิงห์สุด
หมู่ที่ 7	นายยันต์ อินธิยะ นางวันดี วิชาศรี
หมู่ที่ 8	นายอุบล สีเนหะ นางสุดใจ สีทน
หมู่ที่ 9	นางประไว ลอมโฮม นายวัน กงกันยา
หมู่ที่ 10	นางไม จันสี นายทอง อะสุร
หมู่ที่ 11	นางกวาง เจนการ นายพร ศรีคารม
หมู่ที่ 12	นางศรี สีเทา นายปิ่น ถากันหา
หมู่ที่ 13	นายคำใส รัฐปัติ์ นางทอง โสนนอก
หมู่ที่ 14	นางทิบ กุลมร นายบุญ ถามนาศาสตร์
หมู่ที่ 15	นางสมจิต มาสง่า นายศิลา มัชฌิมา
หมู่ที่ 16	นางสีดา ไชยปัดชา นายจันทา ชินเชษฐ์
หมู่ที่ 17	นายสำลี อุดมทรัพย์ นางพรมา ตรีท้อ
หมู่ที่ 18	นางเจน วังทอง นายหนู ชาสมบัติ
หมู่ที่ 19	นางบัวพันธ์ แสงทับ นายสาย บุชบง

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย (2561)

ตารางที่ 6 แสดงทุนและศักยภาพพระดับบุคคลด้านแกนนำดูแลสุขภาพของตำบลห้วยเตย

หมู่ที่	แกนนำดูแลสุขภาพ
หมู่ที่ 1	นายไพศาล สอยไธ้
หมู่ที่ 2	นางครองทรัพย์ ศรีชะโคตร
หมู่ที่ 3	นางมณี มัชฌิมา
หมู่ที่ 4	นางเพ็ญศรี พละศิลป์
หมู่ที่ 5	นายพยนต์ เฟ็งพล
หมู่ที่ 6	นางลักขณา แสหนองอาจ
หมู่ที่ 7	นายทองสอน สืบสำราญ
หมู่ที่ 8	นางจุลจิลา สีทน
หมู่ที่ 9	นางจงจิตร ทองนุช
หมู่ที่ 10	นางพันทนี เสริมสาย
หมู่ที่ 11	นางสมบัติ ศรีसान
หมู่ที่ 12	นางทองดี พงษ์อุตทา
หมู่ที่ 13	นางบุญมาก สงคลัง
หมู่ที่ 14	นางเหรียญทอง ว่างทอง
หมู่ที่ 15	นางพนมวัลย์ ศรีบุญมี
หมู่ที่ 16	นางทัศนีย์ บุญอุ้ม
หมู่ที่ 17	นายพรชัย มัชฌิมา
หมู่ที่ 18	นางนงนุช ถิ่นโสภา
หมู่ที่ 19	นางพิสมัย สีทับ

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย (2561)

ตารางที่ 7 แสดงทุนและศักยภาพพระดับบุคคลด้านแกนนำด้านการเกษตรอินทรีย์และแบบพอเพียงของตำบลห้วยเตย

หมู่ที่	แกนนำด้านการเกษตรอินทรีย์และแบบพอเพียง
หมู่ที่ 1	นางราตรี มุลมัน
หมู่ที่ 2	นายชทากร ศรีอาจ
หมู่ที่ 3	นายบุญตา กาหลง
หมู่ที่ 4	นางนงเยาว์ ไชยเนตร
หมู่ที่ 5	นายสมร ถาโคตร
หมู่ที่ 6	นายผจญ สีจันแดง
หมู่ที่ 7	นางวรรณภา หวัง
หมู่ที่ 8	นายสำราญ โสลา

ตารางที่ 7 แสดงทุนและศักยภาพพระดับบุคคลด้านแกนนำด้านการเกษตรอินทรีย์และแบบพอเพียง
ของตำบลห้วยเตย (ต่อ)

หมู่ที่	แกนนำด้านการเกษตรอินทรีย์และแบบพอเพียง
หมู่ที่ 9	น.ส.อรุณี ลอมโฮม
หมู่ที่ 10	นายบุตดี อ้นชั้น
หมู่ที่ 11	นายเกษโกมล พานคง
หมู่ที่ 12	นายทองใส จำปาหอม
หมู่ที่ 13	นายบุญส่ง พลยาง
หมู่ที่ 14	น.ส.เกษศิรินทร์ เกิดนอก
หมู่ที่ 15	นายสมพร โคตรเสนา
หมู่ที่ 16	นายสุพัฒน์ เรียนรู้
หมู่ที่ 17	นายสายยง รักษาภักดี
หมู่ที่ 18	นายสุพล อะสุร
หมู่ที่ 19	นายวรพงษ์ ไวสาหลง

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย (2561)

ตารางที่ 8 แสดงทุนและศักยภาพพระดับบุคคลด้านแกนนำชุมชนของตำบลห้วยเตย

หมู่ที่	แกนนำชุมชน
หมู่ที่ 1	นายสุบรรณ โพธิ์ศรี
หมู่ที่ 2	นายอัมพร ศรีลานนท์
หมู่ที่ 3	นายสุดใจ ภูษี
หมู่ที่ 4	นายสมจิตร นามทัฬ
หมู่ที่ 5	นายพยนต์ เฟ็งพล
หมู่ที่ 6	นายคำผาย วงษ์ดอนมา
หมู่ที่ 7	นายหนูเทียบ ดำรงคุณ
หมู่ที่ 8	นายสุนันท์ พันฤทธิ
หมู่ที่ 9	นายวิโรจน์ สุระคาย
หมู่ที่ 10	นายสุพรรณ ดาพาโย
หมู่ที่ 11	นายชัยณรงค์ ไกรพล
หมู่ที่ 12	นายสันติ ลามี่
หมู่ที่ 13	นายพิลา คำแก้ว
หมู่ที่ 14	นายบุญหลี่ ตาแสงสา
หมู่ที่ 15	นายเกรียงไกร เจนการ
หมู่ที่ 16	นายหัส บุญอุ้ม

ตารางที่ 8 แสดงทุนและศักยภาพระดับบุคคลด้านแกนนำชุมชนของตำบลห้วยเตย (ต่อ)

หมู่ที่	แกนนำชุมชน
หมู่ที่ 17	นายพรชัย มัชฌิมา
หมู่ที่ 18	นายปรีชา บุราณดี
หมู่ที่ 19	นายแผน สีสับ

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย (2561)

ตารางที่ 9 แสดงทุนและศักยภาพระดับบุคคลด้านแกนนำด้านการจัดการกองทุนของตำบลห้วยเตย

หมู่ที่	แกนนำด้านการจัดการกองทุน
หมู่ที่ 1	นายสุรพงษ์ สีแสด
หมู่ที่ 2	นายเอ็ด รัตองใต้
หมู่ที่ 3	นายวิเชียร ยาย่อ
หมู่ที่ 4	นายมงกุฎ ภูษี
หมู่ที่ 5	นายชาญณรงค์ เทพนา
หมู่ที่ 6	นายคำพูล ดีโสภามาตย์
หมู่ที่ 7	นายบุญมา พลภักดี
หมู่ที่ 8	นายสมเดช สีทน
หมู่ที่ 9	นายเดชา อนันต์พันธ์
หมู่ที่ 10	นายทองสา อันชั้น
หมู่ที่ 11	นางสุปัน ภูผามานัง
หมู่ที่ 12	นายสุรพล ช่อนกลิ่น
หมู่ที่ 13	นายปรีชา ภูศรี
หมู่ที่ 14	นายทองสิน สีลาดหา
หมู่ที่ 15	นายสมร โคตรเสนา
หมู่ที่ 16	นายพิชิต ไกรพล
หมู่ที่ 17	นายสายจิตร ไวแสง
หมู่ที่ 18	นายอภิชาติ เขาวพร
หมู่ที่ 19	นายอุดมศักดิ์ ภูศรี

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย (2561)

ตารางที่ 10 แสดงทุนและศักยภาพพระดับบุคคลด้านแกนนำด้านเศรษฐกิจของตำบลห้วยเตย

หมู่ที่	แกนนำด้านเศรษฐกิจ
หมู่ที่ 1	นายนิยม สีแสด
หมู่ที่ 2	นายจรรยา กาหลง
หมู่ที่ 3	นายสุวรรณ สืบสำราญ
หมู่ที่ 4	น.ส.สมพิศ กางเกต
หมู่ที่ 5	นายบุญคง สีลาดหา
หมู่ที่ 6	นางพันนี ชันผง
หมู่ที่ 7	นายอดิศักดิ์ พันฤทธิ์
หมู่ที่ 8	นายบุญจันทร์ จันทะนามศรี
หมู่ที่ 9	นางอนงค์ ภาโคตร
หมู่ที่ 10	น.ส.ต้อย นาถ้ำพลอย
หมู่ที่ 11	นางรำไพ ชูคันทอม
หมู่ที่ 12	นายอำนาจ ประทุมรัตน์
หมู่ที่ 13	นายสุทา ทาสิ่งห์
หมู่ที่ 14	นายสาย แदनคำสาร
หมู่ที่ 15	นายณรงค์ศักดิ์ บัวเผื่อน
หมู่ที่ 16	นายภูมิศักดิ์ โคคอน
หมู่ที่ 17	นายบุญพุด ถากันหา
หมู่ที่ 18	นายกุศล ดวงจันทร์โชติ
หมู่ที่ 19	นายพัฒนธญา ทังแสน

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย (2561)

ตารางที่ 11 แสดงทุนและศักยภาพพระดับบุคคลด้านแกนนำในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของตำบลห้วยเตย

หมู่ที่	แกนนำในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
หมู่ที่ 1	นางแสงดาว สีเทา
หมู่ที่ 2	นายประสิทธิ์ พลแสง
หมู่ที่ 3	นางมณี มัชฌิมา
หมู่ที่ 4	นายวุฒิพงษ์ ทองดี
หมู่ที่ 5	นายเสรี ไชยชิน
หมู่ที่ 6	นายบุญตา สีหีมทอง
หมู่ที่ 7	นางกัณทิมา มุ่งแสง
หมู่ที่ 8	นายจรรยา สีทน

ตารางที่ 11 แสดงทุนและศักยภาพพระดับบุคคลด้านแกนนำในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
ของตำบลห้วยเตย (ต่อ)

หมู่ที่	แกนนำในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
หมู่ที่ 9	น.ส.สุจิตรา คุณบัวลา
หมู่ที่ 10	นางพรรณณี เสริมสาย
หมู่ที่ 11	นายมานิตย์ พุฒศรี
หมู่ที่ 12	นางสุปัน ทองมา
หมู่ที่ 13	นายเมธี อาสาทำ
หมู่ที่ 14	นายพินิต ไชยสีดา
หมู่ที่ 15	นายสมพร โคตรเสนา
หมู่ที่ 16	นายสุพัฒน์ เรียนรู้
หมู่ที่ 17	นายสายยน รักษาภักดี
หมู่ที่ 18	นายสุพล อะสุร
หมู่ที่ 19	นายวรพงษ์ ไวสาหลง

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย (2561)

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในปัจจุบันประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุเองส่วนใหญ่ยังมีความต้องการที่จะทำงานและสร้างรายได้ให้กับครอบครัวทั้งในด้านอาชีพหลักและอาชีพเสริมเพื่อแบ่งเบาภาระให้แก่ลูกหลาน ซึ่งรูปแบบการสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุนั้น (นิภาพรรณ งามวิทยาพงศ์ กนิษฐา ปวีณโยธิน ศศิธร อุดมทรัพย์ และกนกวรรณ แซ่จั้ง, 2555) ได้ทำการถอดบทเรียนในมิติการสร้างงาน อาชีพ และรายได้ ผู้สูงวัย และพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อหารายได้หลักในการเลี้ยงชีพหรือเลี้ยงดูครอบครัวมากนักอาชีพที่ทำเป็นเพียงอาชีพเสริมเพื่อหารายได้ช่วยลูกหลาน โดยลักษณะอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ คือ งานที่ใช้แรงน้อย การแบ่งงานควรแบ่งตามอายุและความสามารถของผู้สูงอายุ อาชีพ ความรู้และภูมิปัญญาเดิมของผู้สูงอายุในชุมชนด้วย ในทำนองเดียวกับ จริญญา วงษ์พรหมและคณะ (2558) ซึ่งทำการศึกษาเรื่อง กลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ และพบว่าลักษณะงานที่เป็นอาชีพของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบอาจมีการทำทั้งในรูปแบบเป็นกลุ่มและอาชีพอิสระที่กำหนดประเภทการทำงาน ช่วงเวลาในการทำงานเองได้ โดยอาศัยประสบการณ์ทักษะที่สะสมมาในการประกอบอาชีพ ซึ่งลักษณะงานที่เหมาะสมนั้น ควรเหมาะสมกับวัยและสมรรถนะทางร่างกาย ในขณะที่ นนทยา อธิธิชินบัญชา (2559) ได้ทำการศึกษาแนวทางการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่าการที่จะสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับผู้สูงอายุนั้นเพื่อให้ประสบความสำเร็จนั้นสามารถทำได้โดยใช้ PINS Model หรือโมเดลเข็มหมุด ประกอบด้วย ด้านการมีส่วนร่วม

(Participation: P) ด้านความสนใจ ความถนัดของผู้สูงอายุ และผลประโยชน์ที่จะได้รับ (Interest: I) ด้านการสร้างเครือข่าย (Network: N) และด้านการสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐและภาคเอกชน (Support: S)

ประสิทธิ์ เดชบุรีรัมย์ ปิยาภรณ์ ศิริภาณุมาศ. (2555). ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพจักสานของผู้สูงอายุบ้านหนองขาม ตำบลหนองพลวง อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา การศึกษาวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัญหาการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพจักสานของผู้สูงอายุบ้านหนองขาม ตำบลหนองพลวง อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพจักสานของผู้สูงอายุบ้านหนองขาม ตำบลหนองพลวง อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มเป้าหมายได้แก่ คณะกรรมการบริหารกลุ่มและสมาชิกกลุ่มอาชีพจักสานของผู้สูงอายุบ้านหนองขาม จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และการประชุมระดมสมอง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพจักสานของผู้สูงอายุบ้านหนองขาม พบว่า 1) ด้านการบริหารจัดการสมาชิกกลุ่ม พบว่า มีการรวมกลุ่มกันแบบหลวม ๆ สมาชิกขาดความรู้ความเข้าใจในการรวมกลุ่ม การวางแผนแบ่งงานในกลุ่มไม่ชัดเจน 2) ด้านการบริหารจัดการเงินทุน พบว่า มีการแบ่งปันเงินงบประมาณให้สมาชิกดำเนินการเอง และใช้เงินไม่ตรงวัตถุประสงค์ส่งผลให้ไม่มีเงินลงทุนอย่างต่อเนื่อง 3) ด้านการบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์ พบว่า สมาชิกต่างก็จัดหาวัสดุอุปกรณ์มาดำเนินการเอง ทำให้ต้องซื้อในราคาสูงและไม่มีคุณภาพ 4) ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ไม่มีการจัดการภายในกลุ่มที่แท้จริง กรรมการไม่มีความรู้ในเรื่องการดำเนินงานของกลุ่ม

จรัญญา วงษ์พรหม และคณะ (2558) ทำการวิจัยเรื่องกลไกการส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบพบว่า ลักษณะผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบที่ศึกษาเป็นผู้สูงอายุที่ทำงานมาต่อเนื่อง ตั้งแต่วัยหนุ่มสาว และมีความตั้งใจที่จะทำงานต่อจนกว่าจะทำไม่ไหว แม้ว่าจะมีอายุมากกว่า 60 ปี ผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ทำงานโดยใช้ความรู้ และประสบการณ์เดิม เป็นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับถ่ายทอดกัน นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพน้อยมาก โดยงานที่ทำส่วนใหญ่ไม่เน้นการแข่งขัน หรือการขยายงานที่เกินความสามารถ แต่เน้นรายได้พอเลี้ยงตัวเองและแบ่งเบาภาระช่วยครอบครัว และผู้สูงอายุในเมือง มีความจำเป็นในการทำงานเพื่อหา รายได้มากกว่าผู้สูงอายุในชนบท ลักษณะงานที่เป็นอาชีพของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบในทุกพื้นที่ทั้งที่อยู่ในกลุ่มและทำอาชีพอิสระเต็มตัวส่วนใหญ่ มีอิสระในการทำงาน คือ สามารถกำหนดประเภทของงานและช่วงเวลาทำงานได้ มีระยะเวลาในการทำงาน ทำทุกวัน แต่ไม่ได้ทำทุกวัน ตลอดจนใช้ชุดประสบการณ์ ทักษะที่สะสมอยู่ในตัวผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้และมีลักษณะงานที่เหมาะสมกับวัยและสมรรถนะทางร่างกายของผู้สูงอายุ เช่น งานหัตถกรรม (ทอผ้า ทอเสื่อ จักสาน ฯลฯ) งานค้าขาย (อาหาร เครื่องดื่ม ของชำ) งานบริการ (เครื่องซักผ้าหยอดเหรียญ มอเตอร์ไซค์รับจ้าง ฯลฯ) ผลิตภัณฑ์หรืองานของผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบในกลุ่มที่ศึกษาจะเป็นงานหัตถกรรม ขายอาหารและเครื่องดื่ม ขายของชำ และรับจ้างและบริการทั่วไป

นอกจากนี้ นิตยา ทวีชีพ, พิทักษ์ จันทร์เจริญ, ประภาภรณ์ มูลแสดง, วัชรินทร์ จัตตชัย และ จิรัชญา คงชาติไทย (2558) ได้ศึกษา ต้นแบบการจัดกิจกรรมฝึกวิชาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับ

ผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยโดยมีวัตถุประสงค์ประการหนึ่งเพื่อ พัฒนาระบบการจัดกิจกรรมฝึกวิชาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ดำเนินการวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการพัฒนาต้นแบบต้นแบบการจัดกิจกรรมฝึกวิชาชีพเพื่อสร้างรายได้สำหรับผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอนคือ การวางแผนการปฏิบัติตามแผนการสังเกตผล และการสะท้อนผล สรุปได้ว่า 1) ขั้นตอนการวางแผน พบว่า เกิดปัญหาทั้งหมด 7 ปัญหา โดยได้วางแผนปัญหาที่พบมากที่สุด 3 ประเด็นหลัก คือ ผู้สูงอายุมีการว่างงานจำนวนมาก ขาดเงินทุนในการทำกิจกรรมเพื่อสร้างอาชีพเสริม และขาดการสนับสนุนทางสังคม 2) ขั้นตอนการปฏิบัติตามแผน พบว่า เกิดการคัดเลือกแกนนำผู้สูงอายุ เพื่อประสานงานในการดำเนินงานฝึกวิชาชีพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา ร่วมสนับสนุนการฝึกวิชาชีพโดยมีการจัดเวทีประชาคมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน 3) ขั้นตอนการสังเกตผล หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษาได้มีส่วนร่วม ในกระบวนการฝึกวิชาชีพ เกิดการรวมกลุ่ม ประสานความร่วมมือซึ่งกันและกันในการปฏิบัติกิจกรรมมากขึ้น และเปิดโอกาสให้ทุกส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกของ SME เพื่อสร้างเครือข่ายการลงทุน การประกอบอาชีพ และการตลาดและ 4) ขั้นตอนสะท้อนผลพบว่า ผู้สูงอายุ จำนวน 60 คน หลังจากฝึกวิชาชีพมีความรู้ และทักษะเพิ่มขึ้นก่อนฝึกวิชาชีพ ส่วนทัศนคติของผู้สูงอายุได้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และการพัฒนาทักษะ

รพีพร เทียมจันทร์และคณะ (2559). วิจัยเรื่องการเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาชีพของผู้สูงอายุบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น เทศบาลเมือง เมืองแกนพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างเสริมความมั่นคงด้านอาชีพของผู้สูงอายุบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนเทศบาลเมืองแกนพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมวิธี เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการวิจัยเอกสาร การทบทวนเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการวิเคราะห์หาพระบวบทัน ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบอาชีพที่เสริมสร้างความมั่นคงด้านอาชีพสำหรับผู้สูงอายุด้านเกษตรปลอดภัยและการผลิตที่นอนควรผสมผสานภูมิปัญญาพื้นบ้านในพื้นที่ร่วมกับความต้องการการมีภาวะสุขภาพที่ดีสู่กระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการสร้างแหล่งเรียนรู้ที่มีการบูรณาการแนวคิดอาชีพพื้นบ้านไปสู่กลยุทธ์การมีส่วนร่วมภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และลักษณะทางกายภาพของทรัพยากรในพื้นที่

วิไลลักษณ์ พรหมเสนและคณะ (2560) ศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปางต่อการส่งเสริมการมีงานทำและการสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการมีงานทำและการสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 83 แห่ง 2) ผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง จำนวน 400 คน 3) กลุ่ม องค์กร และหน่วยงานที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการให้บริการด้านการส่งเสริมอาชีพ และสร้างรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปางจำนวน 8 แห่งเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ และประเด็นคำถามการจัดเวทีกลุ่มย่อย ผลการวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการส่งเสริมการสร้างอาชีพและการสร้างรายได้แก่ ผู้สูงอายุ แต่ไม่สามารถ

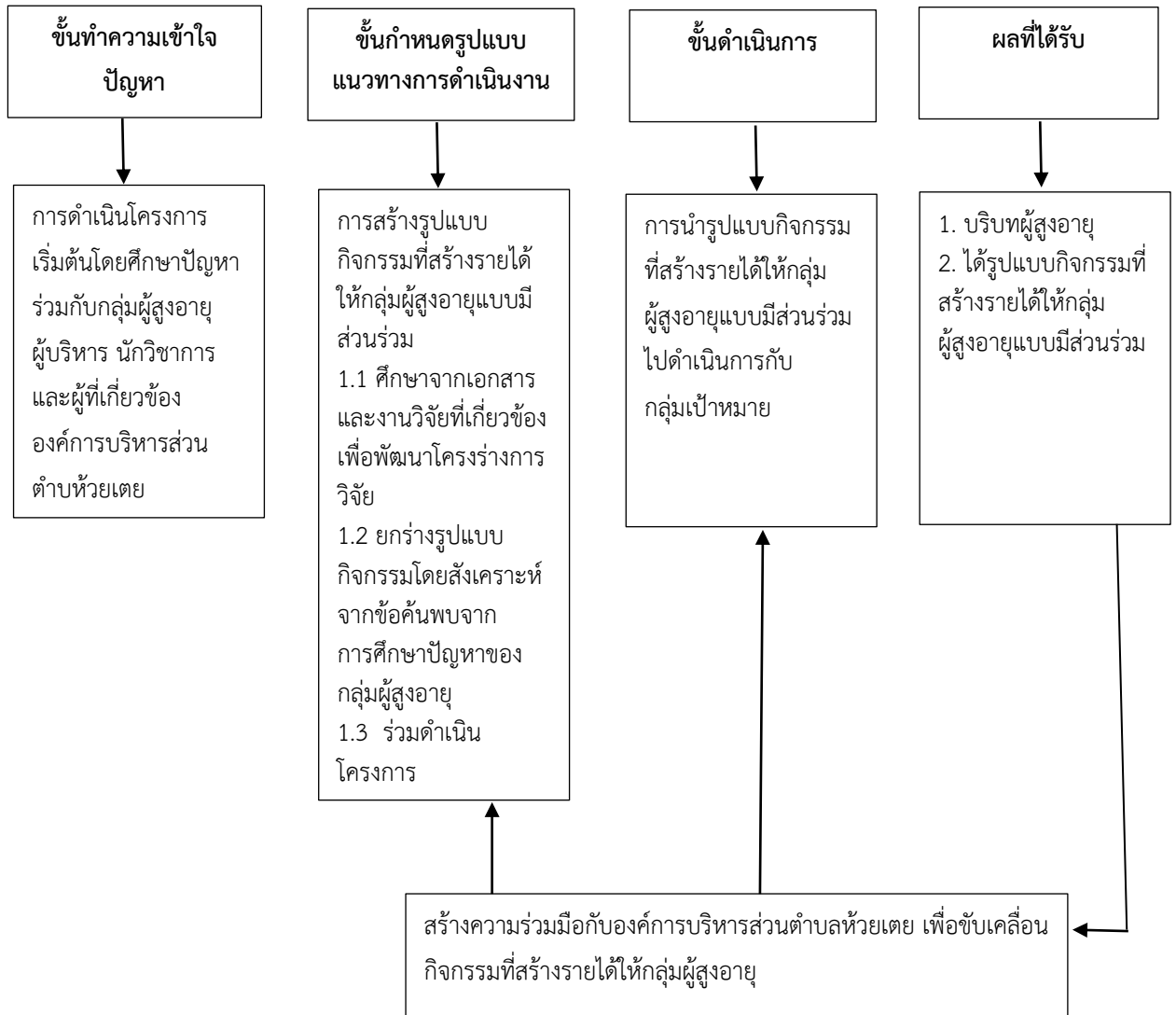
ดำเนินการได้ครบทุกชุมชน ปัจจัยและเงื่อนไขหลักที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน คือ งบประมาณ สำหรับแนวทางในการพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ 1) สร้างความรู้ ความเข้าใจ และมอบหมายภาระงานเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุด้านการมีงานทำและการสร้างรายได้ให้แก่บุคลากรอย่างชัดเจน และควรมีการจัดทำระบบฐานข้อมูลศักยภาพผู้สูงอายุให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง และ 2) ประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนโดยบูรณาการด้านงบประมาณ บุคลากรหรือการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนาศักยภาพองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย

ดวงพร กิจอาทรและคณะ (2560) การพัฒนากลุ่มอาชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ศักยภาพ และความต้องการการพัฒนากลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุ การจัดตั้งและดำเนินงานกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุ กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มะเกลือใหม่ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การระดมสมองและสรุปบทเรียน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสรุปอุปนิสัยและสถิติเชิงพรรณนา ตรวจสอบความถูกต้องด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า ผลการวิจัยพบว่า ระยะก่อนปฏิบัติการ ผลการสำรวจความพร้อมของพื้นที่ ชุมชน และกลุ่มผู้สูงอายุมีศักยภาพในการพัฒนาจัดตั้งกลุ่มอาชีพ มีความเหมาะสมในด้านความพร้อมของทรัพยากรในพื้นที่ ทักษะด้านการผลิต/ภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมและสนับสนุนของเจ้าหน้าที่และผู้บริหาร อบต. ระยะปฏิบัติการ ดำเนินการประชุมระดมสมองร่วมกันดำเนินการจัดตั้งกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุและคณะกรรมการและดำเนินการผลิตยาหม่องและพืชมุนไพร โดยร่วมกันแสวงหาความรู้และอบรมเชิงปฏิบัติการสมาชิกที่สนใจ มีคณะนักวิจัยช่วยพัฒนาตราสัญลักษณ์ ฉลากและบรรจุภัณฑ์ จนสามารถดำเนินการได้เองทั้งหมด จัดทำระเบียบข้อบังคับการบริหารจัดการและการวางแผนการดำเนินงานเชิงธุรกิจของกลุ่มเอง โดยมี อบต. เป็นผู้ให้การสนับสนุนในระดับพื้นที่ ระยะติดตามและประเมินผลพบว่า การผลิตและการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในเชิงธุรกิจประสบความสำเร็จ ทำให้เกิดการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง คณะกรรมการก่อตั้งมีความพร้อมและพึงพอใจในผลการดำเนินงาน เกิดการเรียนรู้ในการดำเนินกิจกรรมทางการผลิต การตลาด การเงิน การบัญชีและการบริหารจัดการกลุ่มได้เองทั้งหมด ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการวิจัยมาจากการร่วมเรียนรู้และปฏิบัติการร่วมของผู้สูงอายุกับนักวิจัยและ อบต.ตลอดกระบวนการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิดและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว คณะผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าการดำเนินการวิจัยครั้งนี้เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นสำคัญ มีกระบวนการที่สำคัญได้แก่ การร่วมตัดสินใจร่วมกัน การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน การรับผลประโยชน์ร่วมกัน และการประเมินผลกิจกรรมที่ร่วมปฏิบัติร่วมกัน โดยคำนึงถึงพื้นฐานทักษะและความสามารถที่กลุ่มในชุมชนมี

2.6 กรอบแนวคิด

การดำเนินโครงการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกระบวนการวิจัยภายใต้การทบทวนวรรณกรรมและจากกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้การดำเนินการวิจัยสำเร็จตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังภาพที่ 1 ซึ่งกรอบแนวคิดการวิจัยนำแนวคิดวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมดังต่อไปนี้

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิด